

glas

Slovenske kulturne akcije

Leto XXV, 3-4

EL VOCERO DE LA ACCION CULTURAL ESLOVENA

Marec-april 1978

Predragi, treba je prav razumeti: skrivnost velike noči je vedno nova in stara, večna in časovna, minljiva in neminljiva, smrtna in nesmrtna.

Stara je ta skrivnost po stari zavezi, nova po božji Besedi. Časovna zaradi prispodobe, večna zaradi milosti, minljiva zaradi žrtvovanja jagnjeta, neminljiva zaradi življenja Gospoda, smrtna zaradi njegovega pokopa, nesmrtna zaradi njegovega vstajenja od mrtvih.

Zaveza je starodavna, toda Beseda je nova, podoba mine, milost traja večno, minljivo je jagnje, neminljivo je Gospod, ki je bil žrtvovan kot jagnje, a je vstal kot Bog. Bil je kot jagnje, peljano v zakol, kot nema ovca pred tistimi, ki jo žrtvujejo, in ni odprl svojih ust. Prispodoba je minila, pomen je postal dejstvo: namesto jagnjeta Bog-človek, v človeku pa Kristus, ki vse obsega.

Zato je žrtvovanje jagnjeta, obhajanje velike noči in pismo zaveze imelo en sam cilj, Jezusa Kristusa. V stari zavezi je vse kazalo na Kristusa. V novi zavezi je vse povezano s Kristusom v še večji meri.

Pismo je postalo Beseda, iz starega je nastalo novo (oba pa sta izšla iz Siona in Jeruzalema). Zapoved je postala milost, podoba resničnosti, jagnje Sin, ovca človek, človek pa Bog.

Gospod, čeprav Bog, je postal človek, ki je trpel za trpeče, bil je jetnik za jetnike, obsojen za krivce, pokopan za pokopane. Vstal je od mrtvih in mogočno vzkliknil: Kdo je, ki mi bo sodil? Naj se mi približa! Jaz sem obsodil obsojenca, oživil mrtveca, obudil pokopanega. Jaz sem Kristus, ki sem premagal sovražnika, poteptal pekel, močnega zvezal in povzdignil človeka do nebes: jaz, ki sem Kristus.

Pridite torej vsa ljudstva, obtežena z grehom, in dosegli boste pomilostitev. Jaz sem vaša oprostitev, jaz velika noč vašega odrešenja, jagnje, ki je bilo za vas darovano, jaz vaše očiščenje, vaše življenje, vstajenje, vaša luč in vaša rešitev, vaš kralj.

iz velikonočne homilije škofa Melitona iz Sarde konec 2. stoletja

meddobje XVI - 3

TO naj bo poročilo o novi številki Meddobja, ki bo izšla te dni:

Španski uvodnik „Tiempos y lugares“ je podan v obliki kratke črtice, kjer avtor France Papež oblikuje doživetje zdomskega človeka, živečega na dveh časovnih in prostornih ravneh: zdaj in nekoč, tu in tam. Slovenski prevod se glasi:

„Terra australis – tako je označena ta zemeljska razsežnost na starih zemljevidih: mogočna pokrajina, neskončne planjave, gozdovi, skupine evkaliptov, borovci, goščava, peščenine, morje... Nedaleč od bleščečega mesta, v predmestjih, ki mejijo na pampo, so hiše stare, sem in tja morem občudovati balkon s kovano železno ograjo ali črviva lesena vrata, ki so bila rezljana. Ponoči vidim ob luninem kraju nekaj sto metrov vstran široko reko, ki prinaša šope trave, obeljena drevesa, strte stvari. Tu ni vetra. Izvijem se iz grmičja in takoj sem na kraju, ki je postal moj drugi dom. Vstopim čez vrata, ki kažejo španski izvor, v staro cerkev. Tam se pridružim procesiji domačinov, Indijancev, z nedopovedljivim občutkom, da sem doma. Ta zemlja, ki jo začenjam spoznavati in ljubiti, mi vzbuja in poustvarja ono drugo. Sem tu in tam. Pot me vrača v tisti valoviti, v goré dvigajoči se svet, pokrit z gozdovi, prepleten z majhnimi rekami. Tam so polja, vrtovi, vasi... na primer: Dolenjska, ki je ne smem pozabiti. Da, ko sem pred Trpečim Kristom in žalostno Devico v cerkvi svetega Dominga v La Rioji, sem v resnici v eni od cerkvá daljne domovine: Limbarska gora, Krka, Nova štifta, Teharje... Tam ostanem dalje časa, mislim in preudarjam. Vsi moji tovariši so šli po tistih poteh in jaz se vračam z njimi. Še je tam kamenje v svojih takratnih oblikah in mnogo drevja, ki se je prebujalo tisto leto.

Mislím na razodetja časa, na mir in na vojno. Zdaj vem: zgodovina ni to, kar se je zgodilo, ampak kar se je z nami zgodilo. Živim v obeh svetovih. V Salti me sprejme Gospod čudodelnik. Sonce žge in privlači, kaktusi so v polnem cvetju. Spet se približam preprostim ljudem, odetim s preteklostjo. V resnici sem vedno z njimi. Zdi se, ko da bi šele pred dnevi odšel zdoma – pot je bila dolga, tovariši tihotni – a bilo je pred mnogim časom in zdaj je zdaj in prej, tu in tam. Ta zemlja – odprta polja, širni gozdovi, morske obale, kraji ob reki, nebo – me vrača v ono prvotno, v globoki sožitnosti s starim, domačim, bistvenim. Tu in tam, zdaj in prej, vedno...“

Glavni literarni prozni prispevek za to številko Meddobja je Tineta Debeljaka črtica „Novi plavž“, iz zbirke reportaž in črtic Črni Kamnitnik. Za to delo je avtor prejel tretjo nagrado drugega natečaja leposlovnih nagrad dr. Ignacija Lenčka. Delo je bilo napisano za obletnico padca Turjaka, z izvirno temo, v realističnem reportažnem slogu. Patetično narasel konec je utemeljen ob zgodovinskem dejstvu, da so bili italijanski vojaki tisti, ki so s svojimi topovi rušili grajske zidove. Eden od njih – prav tisti, ki je prvi sprožil top – je zdaj monter novega plavža.

Krajša proza v isti številki je Boža Kramolca novela: Prvo sveto obhajilo.

S poezijo so zastopani Vladimir Kos (Japonska), Jože Cukale (Indija) in France Papež (Argentina). — Karel Rakovec, je poslovenil cikel poezije o živalih. Trije veliki svetovni pesniki – R. M. Rilke (Panter), G. K. Chesterton (Osel), W. Blake (Tiger).

Razprava dr. Vinka Brumna „Nekaj misli o mišljenju“ pojmuje mišljenje predvsem kot praktično dejavnost. Mišljenje je stvarno in urejeno, metodično in kritično reševanje problemov, ki nam jih postavlja stvarnost. Pri tem pride avtor do zaključka: „Prav klasičen primer za tako mišljenje vidim v Cankarjevem neprestanem iskanju možnosti, da pride do kakega denarja.“ Mišljenje je torej iznajdljivost, domiselnost, delovni napor, praktično snovanje, politika.

Pri branju te razprave sem po dolgem času privlekel na dan Heideggerjevo knjigo „Was heisst denken?“ iz leta 1954, v kateri je filozof objavil dva cikla predavanj na univerzi v Freiburgu, v letih 1951-52. Heideggerju je misliti – nasprotno – čisto filozofska duhovna dejavnost. Na primer: pomoč pri umetniškem ustvar-

janju, znanosti, veri in, v glavnem – kot pri dr. Brumnu – iskanje resnice. Pri tem se Heidegger dokoplje do štirih izjav, kaj ni mišljenje:

1. Mišljenje ne vodi v nobeno vednost, kot npr. znanosti.
2. Mišljenje ne nudi nikake koristne življenjske mo-drosti.
3. Mišljenje ne rešuje nobenih svetovnih problemov (Welträtsel).

4. Mišljenje ne daje nikakih neposrednih sredstev za delovanje.

Vprašanje mitologije v sv. pismu obravnava Franc Bergant v razpravi „Miti v sv. Pismu“. Delo je zani-mivo, ker se danes dosti govori in piše o tem in mno-gre tako govorjenje in pisanje vznemirja.

Pod zaglavjem Zapisi objavlja Tine Debeljak „Prispe-vek k 60-letnici smrti dr. J. E. Kreka.“

F. P.

IZŠEL BO
TRETJI ZVEZEK
XVI. LETNIKA

revije

meddobje

80 strani tiska in 4 strani
umetniške priloge

uredil in opremil
FRANCE PAPEŽ

UVODNIK: FRANCE PAPEŽ (ARGENTINA), TIEMPOS Y LUGARES (161).

POEZIJA IN PROZA: TINE DEBELJAK (ARGENTINA), NOVI PLAVŽ (163) * FRANCE PAPEŽ (ARGENTINA), SREČANJA (185) * JOŽE CUKALE (INDIJA), TVOJ KLIC (187) * MARJAN JAKOPIČ (ZDA), PESMI (209) * VLADIMIR KOS (JAPONSKA), LE TEBI LAHKO TO POYEM (213) * BOŽIDAR TED KRAMOLC (KANADA), PRVO SVETO OBHAJILO (214).

RAZPRAVE: VINKO BRUMEN (ARGENTINA), NEKAJ MISLI O MIŠLJENJU (191) * FRANC BERGANT (ARGENTINA), MITI V SV. PISMU (220).

PREVODI: KAREL RAKOVEC (ARGENTINA), PANTER, TIGER IN OSEL (188).

ZAPISI: TINE DEBELJAK (ARGENTINA), PRISPEVEK K 60-LETNICI SMRTI DR. J. E. KREKA (237).

UMETNIŠKA PRILOGA: slikar IVAN BUKOVEC (ARGENTINA), OLJA.

razgledi

1 Spet razumem po analogiji podob pod Tokijskimi trigrami „osemdelno razmišljanje ob dviganju in pa-danju valov življenja, ki pljuska v Tokijski zaliv, kot del tistih enainšedemdeset odstotkov morske vode, ki obliva in oblikuje našo zemljo, torej tudi Kontinent našega brezdmostva.“ (Glas XXV, 1-2.) Naenkrat so se osrednji japonski otoki – na severu še sneži – odeli v belorožnatost razcvelih češenj, ki prav zaradi tako velikih cvetov lahko spremenijo rjavo in zelenkasto-sivo ozadje v sestavni del vesele luči nad pokrajino. Vsi, ki tukaj živimo, se zdimo nekoliko spremenjeni ob pogledu na spremenjeno naravo, manj pod pritis-kom, manj blede, manj trdih potez. Celo vali stavk, ki nas trenutno pretresajo, so manj rdeči in bolj „rožna-ti“, v političnem smislu mešanice levičarskih radikal-nih, in splošno nelevičarskih stremeljenj in tokov. Ne da bi šlo za spreobrnjenje komunistov ali za spremem-bo v osnovnih tezah japonskega socializma; v ozadju rožnatih barv se razvija boj med na novo organizi-ranimi socialisti in japonsko KP za čim večje število glasov pri bližajočih se volitvah. Komunisti bi se v svoji manjšini radi pridružili socialistom, ki pa skušajo na vse načine vzbuditi vtis, da jim gre edino za blaginjo naroda in da so jo zmožni uresničiti brez ko-munistov in celo navkljub komunističnemu vplivu v sindikatih. Zanimivo je tudi, da v tej dobi rožnatih barv sovjeti v Moskvi uporabljajo letna pogajanja za določitev ribolovskih kvot kot neke vrste kladivo, s katerim udarijo po glavah japonskih zastopnikov, ka-dar njihova vlada v Tokiu nekoliko jasneje omeni skle-nitev mirovne pogodbe z LR Kitajsko. Japonski ko-munisti so v dokajšnji zadregi; oni dan si je bil g. Mi-jomoto, glavni tajnik japonske KP, privoščil tole jav-no izjavo: japonska KP obžaluje dejstvo, da ima ena-

tokijski trigrami v mescu cvetočih češenj

ko ime kot sovjetska KP... Trenutno vsekakor uživa-mo rožnate barve; kako dolgo, pa nihče ne ve. Že vče-raj je dež odtrgal dosti cvetov in s pomočjo hladnega vetra s kitajskih step jih je natrosil v občestne jarke. Izkušeni opazovalci japonskega vremena pravijo, da ima Japonska kvečjemu trideset dni resnično lepega vremena in trideset dni precej lepega vremena, ostalih tristolet dni pa oblikujejo mrz, dež, oblaki, megle, so-para, vročina... Hvala Bogu, da se da o teh stvareh govoriti le statistično, tako da ima vsak dan svojo, čisto svojo kombinacijo vremenskih dejavnikov, vštevši molitev za dež odnosno za sonce.

2 Rad bi priporočil kot izredno zanimivo, koristno, in skoraj kramljajoče pisano: Andreja Kobala Svetovni popotnik pripoveduje. Gre pravzaprav za dve knjigi, ki ju je Goriška Mohorjeva družba izdala leta 1975. Teh skoraj 800 strani je zmožnih nuditi počitek in razvedrilo še tako trudnim živcem. Tu in tam ima sicer bralec občutek, da bi naš svetovni popotnik lahko dodal še to ali ono pojasnilo k razpletu dogo-dkov, pa ni hotel, ali bolje, najbrž ni smel. Kljub temu se mi zdi, da delo tu in tam doseže viške Jack Londo-novega načina pripovedovanja – npr. v napeti povezavi najbolj odločilnih potez dogodka, četudi je del vsak-danjega življenja –; pripovedovanje je tem bolj učin-kovito, ker gre za resnične dogodke. Tu in tam Koba-lov način pripovedovanja – zaradi osebne udeležbe in odkrivanja čustev – prekaša mednarodni bestseller o vrhunski zakulisni borbi med drugo svetovno vojno, ki jo je tako skrbno dokumentiral Anthony Cave Brown pod naslovom Bodyguard of Lies, po naše Osebna straža nad lažmi, leta 1975 pri Harper – Row v New Yorku. (Nemci so ji dali naslov Die unsichtbare Front, po

naše Nevidna fronta. Dunaj 1976.) Tudi Brownova knjiga ima kakih 800 strani... Ko bi Kobalovi knjigi porazdelili na kakih šest manjših knjig in jim dali vsaki drugačno barvane platnice, bi to delo lahko primerjali z nekdanjimi, v slovenščino prevedenimi in v raznobarnih platnicah objavljenimi karlmayevkami. Dal bi jim podnaslov: Za vse, ki so mladi vsaj po srcu.

3 Že dolgo nisem spremenil v slovenščino japonske pesmi. Naj predstavim lepo zvenečo pesem v slogu haiku, ki jo je pred nekoliko več kot 150 leti zapel Uáčudžin, samuraj iz severne pokrajine Sándaj, kjer so še danes cvetoče češnje izredno žarečih barv. (Pesnik je umrl točno 30 let pred uradno modernizacijo Japonske.) Japonski tekst navajam v slovenski transkripciji.

*Jó no náka o
ki no šita ni sáru
sákura kaná*

To, kar je svet; srce sveta (o=znak 4. sklona)
napraviti, da je pod drevesom odn. drevesi
(cvetoče) češnje, ah! (kaná=ah)

Pod zgornjimi japonskimi besedami je možno razumeti tudi pojme, ki so z zgornjimi povezani po splošni rabi ali pa po analogiji: „jó no náka“ je včasih tudi svet, poln trpljenja in prevar. Lahko si mislite, da ni tako enostavno, prevajati iz japonščine (ali kitajščine); in da kopica različnih prevodov istega pesniškega teksta ni gospodarska ukana knjižnih založb, marveč do neke mere utemeljena v asociativnem bogastvu japonščine (in kitajščine, in še marsikaterega drugega jezika). Takole bi s sedemnajst zlogi prevedel zgornjo pesem; potem ko sem jo najprej prevedel v naslednji tekst: Cvetoče češnje delajo to, da je pod njimi, ah, srce sveta:

*Ah, srce sveta
trepetaje je
pod cvetočimi češnjami!*

Kako je mogoče, da sem mogel vrniti „trepetaje“ v prevod? Glavni razlog sem čutil za to v besedi „kaná“, ki je priljubljena japonska beseda za izražanje najrazličnejših čustev, ki se morajo „uganiti“ odnosno „dati uganiti“ v zvezi z ostalimi besedami teksta; te besede, npr. o srcu sveta ali pa o pogledu od spodaj navzgor v cvetoče češnje, razumevam v smislu doživetij v podobnih okoliščinah, o katerih so mi bili poročali Japonci sami. Seveda, če občutim „jó no náka“ v japonsko-budističnem smislu – kot to mnogi še danes razumejo – kot nekaj v bistvu tako hitro minljivega, bi lahko drugo vrstico prevoda podal tudi takole: „... je zdaj čisto tam...“

4 Ker smo že pri prevodih... Slovenian Research Center of America (Slovensko-ameriški raziskovalni institut) je lani izdal važno, okusno opremljeno antologijo slovensko-ameriškega leposlovnega delovanja, izvirno angleško napisanega ali pa v angleščino v tej knjigi prevedenega. Odlična knjiga, pravim, ki po zaslugi izdajateljev dr. Edija Gobca in Adele Dovčenko res predstavi ustvarjalno silo slovenskega Amerikanca. Naj mi bo dovoljeno primerjati angleščino dveh stvaritev (vsak prevod je tudi stvaritev); prevod Mauserjeve novele John Kovach je natančen, tekoč, angleško zveneč, a zdi se mi, da ne more ujeti tistega „mauserjevega“ občutja, posebno v zadnjih osem odstavkih; kako drugače gibčna, plastična, občutna je Adamičeva angleščina v črtici o starem prišlecu pri kuhinjskem oknu, kako ritmičen posebno njen 2. odstavek (na str. 61). Slike, ki antologijo krasi, so tudi na svoj način čudovito lepa galerija slovenske upodabljalno umetnosti: črno-beli tisk tu in tam trpi, najbrž zaradi papirja, a to ne moti preveč, ker so slike tako kakovostne in posrečeno izbrane.

5 Če je res, o čemer se šušlja, da bo MED odslej potoval izključno le z ladjo, bo treba njegove tri črke pretolmačiti v M(uzej) E(dinstvenih) D(ogodkov). Kajti, ko bo potrkal na osmi kontinent, bodo njegove pesmi, črtice, razprave, kritike, slike, drame že stare, del naše slavne preteklosti. Medovi ustvarjalci na osmem kontinentu pa se bodo razdelili kategorično: v tiste, ki bodo odslej pisali za zmeraj bolj odmaknjeno preteklost, in v tiste, ki bodo po Kontinentu brezdomcev šli iskat revijo ali časopis ali karkoli, kar ustvarja sedanjost za bodočnost. Ustvarjalcev za preteklost bo zmeraj manj; časovni kazalec bo zdrknil na ničlo; v Muzeju bo postalo tiho.

6 Iz preteklosti za sedanost in bodočnost – tako bi lahko imenovali ljubo brošuro 56 strani, ki jo je izdala Slovenska hiša na Ramón L. Falcón 4158, in sicer pod naslovom Slovenska kri iz roda v rod, in s podnaslovom Ob tridesetletnici (1945-1975) – Srednješolskega tečaja ravnatelja Marka Bajuka. Eseji tega almanaha daleč prekašajo običajno literaturo almanahov; abiturienti letnika 1975 so namreč morali poiskati „osebo iz rodov pred njimi“, da jim za pričujoči almanah odgovori na tri vprašanja: (a) Kaj bi mi rekli ob odhodu iz tečaja? (b) Kako gledate na našo vlogo v slovenski skupnosti, posebej še v Argentini? (c) Kakšna se Vam zdi bodočnost slovenskega naroda? Ko bi bil slovensko-argentinski magnat, bi s posebnim darom omogočil brošuri tako nizko ceno, da bi si jo vsak lahko oskrbel za svojo osebno knjižnico. Že leto in pol stoji na moji mizi, a njena vsebina je še zmeraj aktualna. Seveda, če bo MED ustvaril takšne aktualnosti, sem pripravljen umakniti zgoraj nanizani peti trigram, pripravljen tudi, da zares veselo priznam, da sem se motil.

7 Vinku Brumnju bi se rad oddolžil s pesmijo, za njegove analize stvarnosti, ki res osvetlijo naš čas in prostor in dejanje izkristalizirajo. V tem smislu rabim besedo „oddolžil“: njegove skrbne, neumorne analize koristijo nam vsem. Nihče mi ni kaj takega namignil; z g. Brumnom se nisva srečala ne osebno ne pismeno. Zato mi mora to svojevoljno dejanje oprostiti. V pesmi omenjam dva kraja: Itó in Atámi; obe mesti ležita na obali Tihega oceana, kakih dve uri z brzcem iz Tokia proti jugovzhodu. Ta del obale in zaledja krasi posebno veliko število češenj.

ČEŠNJE CVETIJO V POPOLDNE.

*Na bregu morjá
od Itó do Atámi,
na bregu
nebá*

*med razcvelimi češnjami,
ko je luč vztrepetala
od senc
večera*

z živih rib košarami,

*sem spomnil, gospod, se
besed o resnici,
ki dela
pomol,*

*ki so Vaša razmišljanja
ga zgradila
v valovih.
Bele se sveti,*

*cvet
za zreli čas
dejanj.
In bil sem veselo hvaležen*

Dobroti za Vas.

*Le morjé
je razbralo mi
ustnice,
ker so žarki umrli*

*ob truplih ribic,
v mreži
lačnih lukenj
senc.*

8 SOBA S ŠEPETOM STRAHOV

Zdaj, ko še enkrat urejam dogodke v spominu, vse zadobi pomen z ozirom na osrednji dogodek, a tisto aprilsko nedeljo popoldne, ko sta me g. in ga. Ičihára povabila v svoj avto, nisem ničesar slutil. G. Ičihára je bančni ravnatelj in atletsko oglatih potez, njegova žena je tako z japonskega kot z zahodnjaškega vidika lepota, bolj majhna kot velika, rjavih las in rjavih oči. Naš človek bi njemu pripisal kvečjemu 33 let, njej pa deset let manj, a resnica je, da sta se že dotaknila biološke črte 40 let. Skoraj v zadregi sta me povabila, češ vožnja bo sicer trajala poldrugo uro, do pristaniškega mesta Jáezu, a bo vožnja v pomlad podeželske ravnine,

svežih brez, lenih potokov in cvetočih breskev. In seveda z večerjo v okusni ribniški restavraciji. Kombinacija vseh teh prednosti je zame zmeraj tista skušnjava, ki se ji brez borbe predam. Ga. Ičihára je v avtu sedela poleg moža, a tako, da je bila na pol obrnjena k možu, na pol pa k meni, ki sem sedel v ozadju. Mrzlo aprilsko sonce se je igralo z njenimi lasmi, a menim, da se tega gospa ni zavedala. Vozilo je skoraj od vsega začetka, to se pravi, kakor hitro smo bili zunaj cone čuječih prometnih policistov, hotelo ostati pri brzini sto kilometrov, čeprav mu je to tu in tam skoraj v cesto segajoča morska obala na svoj način odsvetovala. Skušal sem obdržati – kot pravimo – „poker face“ (izg. póuker fejs, po naše „obraz pri kartah“), ker Japonci zmeraj cenijo ravnodušnost nasproti smrti, in ker sem računal s smrtjo, pri sto kilometrih brzine, brez bolečin. Pri prvem rdečem signalu mi je gospa zaupala, ob komaj opaznem moževem smehljaju v okenstem zrcalu, da sta bila pred tednom dogradila moderno stanovanjsko hišo boljše vrste – „Oh, s kakšnimi krutimi posojili!“ je vzdihnila gospa, mož pa ni reagiral – in da mi jo hočeta danes pokazati. Čestital sem jima k uspehu kljub draginji; pri trdi besedi „draginja“ se je mož nasmehnil, gospa pa ni reagirala; če prav pomislim, najbrž izredno fine reakcije v spremembi barve polti nisem opazil. Pri drugem rdečem signalu je gospa brez ovinkov rekla: „Zdaj nama je skoraj žal, da sva se dela lotila.“ „Kako to?“ sem začudeno vprašal. Po trenutnem presledku – treba je bilo avto zavreti, ker si je nek pes zabil v glavo, da mora prekoračiti cesto prav pred našim vozilom; psi nimajo smisla za drveča kolesa – sem izvedel. Za pritličje in prva tri nadstropja ni bilo težko najti najemnike; za zadnje, četrto nadstropje, je pred tremi dnevi brzobjavno poslala najemnico za cel mesec neka kabaretna plesalka in še isti dan zvečer so jo našli mrtvo za kabaretnim odrom, na videz od srčne kapi; policiji pa se zdi, da gre za posebne vrste kap; pred kakim mesecem se je namreč baje bila pobotala s svojim ločenim možem, nakar jo je mož, lastnik visokonapetih električnih naprav, zavaroval za skoraj bajno vsoto. Dva policista sta prebila še isto noč v sicer praznem stanovanju četrtega nadstropja in sta ob zori javila policijskemu uradu, da sta okrog polnoči čula čuden šum iz vseh strani osrednje sobe, kakor da bi kdo bil istočasno v vseh kotih in šepetal, a drugače kot ljudje; oba sta tudi priznala, da ju je proti volji oblila nekaj kakor groza; šum da je trajal okrog pet minut, nakar je postalo mrtvaško tiho, tako da sta lahko slišala zapestno uro in potem sireno odhajajoče ladje. Gospa Ičihára se je na koncu pripovedovanja stresla, a mož je zavrl avto, ker smo prispeli do podeželske reke s skoraj belo nabrežno sipino. „Trenutek, prosim!“ se je lahko priklonil g. Ičihára in iz avta potegnil lopato, nakar sem oba spremljal z očmi, kako sta nagrebla peska v culico. Niti enkrat se nista posebej ozrla proti meni, kot da sta pričakovala, da ju opazujem. Sonce je še zmeraj sijalo s tisto aprilsko distanciranostjo, ki sicer čara smehljaj na prve zelene vrbe in prvi zlati regrat, a pritiska zeljnate glave k pozimski prsti, da jim ona greje ozeble liste. Gospa je izbirala pesek, gospod pa se je oziral sem in tja v meni nasprotno smer. Dokajeno cigareto je najprej poteptal, potem sta se z ženo vrnila k avtu in pomaknili smo se po podeželski cesti proti cesti v pristanišče, a tako, da je vreča s peskom ležala ob gospejinih nogah. Griči, raztreseni po ravnini tako, kot jih je bil pred tisočletji pustil umirajoči podmorski vulkan, ne da bi imel moči za zaokroženje vrhov in uglajenje pobočij, so bledele v prvi večerni hlad. Ker so bili griči razmeroma nizki, je svetloba na njivah in riževih poljih vzbujala vtis poletne brezčasnosti, a zmeraj bolj se odražajoče pristanišče je mežikalo nasproti z ostro svetlimi lučkami. Hiša družine Ičihára je stala na robu mesta, s še praznimi parcelami naokrog. Nedaleč je blisnil ožarjen zmaj in spet iz-

ginil – najhitrejši brzec sveta na poti iz Tókio v Ósaka; tračnice, po katerih drvi, in visoki stebri, na katerih leže, je bil pokril večer, tako da je brzec takorekoč zdrsnil skozi zrak. Gospod Ičihára si je med prošnjo, da počakam v avtu, nadel površnik, v čigar žep je vtaknil drobno žepno svetilko in rokavice, gospa Ičihára pa je skoraj nežno dvignila vrečo s peskom, si popravila lase, in nekam v zadregi smehljaje se dodala: „Ne bova dolgo.“ Gospod Ičihára je zamahnil v stran, ki sem jo šele zdaj zares opazil, onstran parcel in njiv in tu in tam pretrgano v temi z neredno raztresenimi lučmi pri tleh: „Tam je stoletij staro pokopališče.“ Potem ju je požrl zmeraj gostejši mrak na navzgor od zunaj se vijočih stopnicah. Odprl sem okno nekoliko zatohlega avta in v uho se je vtilo mrmranje nerazločnih glasov, ki jih je vsak večer poln. Ozrl sem se v četrto nadstropje, ki sem ga s svojega sedeža ujel prav tam, kjer je strmelo z vogelnim zidom v mrak, a nihče ni prižgal luči. Močan krik je naenkrat pretrgal ozračje, in ko se je še enkrat s teme skotalil na cesto, sem razočaran spoznal, da je nekdo klical nekoga v kratkih, neolepšanih zlogih jezika ribičev. Sploh se je ta poznopopol-danski nedeljski izlet končal kakor konec pogreba, ko ostane krsta najbolj otipljivi del resničnosti, čeprav ni cela resničnost. Ne da bi ne bilo res, da je policija prebila noč na četrtem nadstropju, v stanovanju skrivnostne najemnice. Ne da bi ne bilo res, da je med nizkimi lučmi pokopališča za stanovanjsko hišo ena gorela pred žaro s pepelom očeta gospe Ičihára. Ne da bi manjkalo resničnosti čudoviti ribji pojedinji, ki smo jo še isti večer uživali v pristaniški krčmi. Med večerjo mi je gospod Ičihára stisnil v roko precej debelo kuverto: „Za uboge...“ Gospa pa je rekla: „To je bolj honorar kot pa dar.“ Po stari japonski knjigi vedeževanj je treba hišo, ki je kakorkoli povezana s smrtjo, očistiti zlih duhov; čar je treba doseči po strogo določenih pravilih: dve osebi morata peljati s seboj tretjo, ki pa o stvari ne sme ničesar vedeti – to se pravi, o čarovni ceremoniji – in vse do opravljenega obreda ne sme niti enkrat s kakšno besedo tega obreda omeniti. Posebne vrste pesek je treba natresti po določenih vzorcih. „S kakšnimi besedami?“ sem vprašal med grizljajem in kostjo, ki sem jo z jezikom o pravem času odrinil in izoliral. V zadregi sta se zazrla v krožnik in odkimala. „Nekaj vam morava še izpovedati,“ me je pogledal gospod bančnik iznad krožnika in vedel sem, da je govoril tudi za svojo ženo, ki je lahko zardela negibno strmela v zadnjo stran ribe. „Tisto o šepetu strahov. Tisto sva si izmislila, ker nisva vedela, kako bi sicer zagotovila vašo nepozornost ob obredu.“ Gospa me je pogledala hitro in se spet zazrla v mizo. Stegnil sem roko nad mizo in jo stisnil možu: „Iskrena hvala za edinstveni doživljaj!“ in se jima nasmehnil. Saj bi se tudi vi, ko bi čutili v naprsnem žepu debelo kuverto z denarjem za reveže. Morate vedeti, da gospod in gospa Ičihára nista kristjana. Dasi sta diplomirala na univerzi, sta bila prepričana, da je svet človeka pod vplivi od človeka močnejših bitij, ki si jih je treba s čarovnim obredom prijateljsko pridobiti. „Za vsak primer,“ je dodala gospa Ičihára na poti nazaj. Ko bi vedel, kako so bili pekli tisto ribo, bi vam vse natanko obrazložil; čas je, da se tudi drugod ljudje poslužijo preprostih sredstev, ki tudi najbolj smrdljivo ribo lahko spremenijo v poslastico.

Tvoj vdani tokijski dopisnik

Vladimir Kos.

VAŽNO SPOROČILO:

Naročnike naših publikacij in vse dobrotnike, ki gmotno pomagajo s svojimi darovi Kulturni akciji pri njenem delu za rast in ohranjanje slovenske kulturne svobode v zdomstvu, prosimo, da vsa denarna nakazila naslavljaajo poslej le na ime novega blagajnika: ALOJZIJ REZELJ, Ramón L. Falcón 4158, 1407 Buenos Aires, Argentina. Prosimo tudi vse naše poverjenike po svetu, da se ravnajo pri obračunavanju za naše publikacije po tem sporočilu.

El libro tiene rivales en la sociedad de masas. La televisión conspira contra su difusión, y también ciertas revistas e historietas ilustradas. Siempre hubo, desde luego, una literatura carente de pretensiones estéticas o científicas, destinada a un público sin aspiraciones, pero que nunca llegó al bajo nivel que ha asumido en la actualidad, aparte de que antes servía de preparación e incitación a los lectores para que conocieran obras de más jerarquía.

Cuanto se haga por honrar al libro y facilitar que todos accedan a él, será poco. Una escritora contemporánea ha dicho con verdad que los poetas andan entre nosotros y que sólo hace falta darles oportunidad de que logren descubrirse a sí mismos, lo que a veces no pueden, porque las exigencias de la vida diaria les impiden cultivarse.

La profesión del escritor, en el cabal sentido del concepto, no existe. Lo que hay son vocaciones que se vuelcan en libros y sirven para mejorar la condición de los demás, que se benefician con el fruto de los conocimientos y la inspiración de los desvelos y aun de la angustia de los autores. Verdad es que las obras que éstos producen son luego su resguardo y su consuelo. Tal vez por eso uno de los más notables novelistas de nuestro tiempo pudo decir al contemplar los restos mortales de un autor genial, rodeado por sus libros abiertos, que éstos velaban su sueño como los ángeles custodios con alas desplegadas.

Los libros son el testimonio de la cultura, de la que se ha afirmado, que es la más significativa de las hazañas de la humanidad y la justificación de la aventura que aprendió desde el principio de la historia.

ignotus,

en ocasión de la IV Feria del Libro en Buenos Aires

kronika

slovinci igrajo pred argentinci

Že za lansko veliko noč (1977) je podjetni in prizadevni g. Lojze Rezelj, med mnogočem tudi redni član Kulturne akcije, z mlajšim, že v Argentini rojenim slovenskim rodom, pa s pomočjo nekaterih starejših slovenskih ljubiteljev gledališkega nastopanja na prošnjo svojega župnika v trgu Villa Ballester pri Buenos Airesu z resničnim leskom in bleskom pripravil in uprizoril v španščini ŽIVI KRIŽEV POT. Predstavitel 14. postaj križevega pota, ki rahlo spominja na baročne in srednjeveške pasijonske procesije: ta spomin je bil pri lanski predstavi še bolj živ, ker je prireditelj dejansko vse pasijonsko predstavljanje izvajal v resnični procesiji, ki se ob postanku posameznih podob križevega pota, ustavlja na bližnjih ulicah okrog farne cerkve. Nastop, ki je bil za Buenos Aires, posebno za njegovo širšo okolico resnična novost, je omogočila domača občina z zgledno razsvetljavo, pa tudi teatro Colón, ki je na posredovanje višjih iz svoje bogate garderobe za to priložnost posodil lepo vrsto kostumov. Pri Križevem potu je nastopilo okrog 40 ljudi, predvsem mladina. Govorni del je bil predvajan na zvočnem traku, tako da so nastopajoči pred zavzetim občinstvom, ki je natrpalo ulice okrog farne cerkve na veliki petek, dejansko odigrali le nemo igro. Velja zapisati, da je lansko predstavo pobudil univ. prof. rev. Carlos Buela.

O nastopu je krajevno časopisje poročalo z velikimi pohvalami. Za slovensko skupnost je bil ta prvi javni gledališki nastop pred argentinskim svetom prav gotovo priznanje in nehoti tudi izkazovanje slovenstva v svetu.

Lanski nastop je našel svoj nasledek v letošnjem, v provinci San Luis, v glavnem istoimenskem provincialnem mestu, kjer so isti nastopajoči Križev pot ponovili. Tokrat na povabilo in prošnjo škofa iz San Luisa msgr. Juana Roldofo Laiseja. Uspeh v San Luisu, kjer so Križev pot letos 24. marca zvečer uprizorili na trgu Pringles, sredi mesta, je pozdravilo krajevno časopisje z daljšimi kronikami in velikimi pohvalami. Krajevni ordinarij se je prireditelju Lojzetu Rezlju posebej javno zahvalil. Nastopajočim je argentinsko vojno letalstvo dalo na voljo posebno letalo za prelet iz Buenos Airesa in nazaj. Seveda so bili pri letošnji sanluiski predstavi v polno zbrani tudi številni slovenski

KRIŽANJE

(prizor s predstave Križevega pota)

rojaki, ki žive v tem provincijskem mestu. Pri njih so nastopajoči rojaki iz Buenos Airesa tudi gostačili.

Glas o pomembnem kulturno-verskem opravilu, ki ga je podvzel g. Rezelj s sodelavci, je segel tudi v druge argentinske province. Zato je g. Rezelj prejel povabila za nastop v Corrientesu, glavnem mestu istoimenske province; sem vabi skupino pokrajinsko tajništvo za kulturo; pa s Katoliške univerze v Salti, na skrajnem argentinskem severu v Andih, kjer večino prebivalstva predstavljajo Indijanci Collas. Slovenski prireditelji Križevega pota so se tokrat odločili za Salto.

Kot kulturno-protestno afirmacijo slovenske podjetnosti v argentinskem svetu z zadoščenjem pozdravljamo to prirediteljev, ki sicer ne zajame poklicnih gledališčnikov, je pa morda prav zato še bolj spontana, zares sproščena in iskreno doživeto predstavljena.

transcendenca in religija v poeziji otona zupančiča

iz posmrtnih knjige »doživljanje absolutnega v slovenskem leposlovju«

(nadaljevanje)

V

Tudi Zupančičeva nova zbirka, „Čez plan“ (1903), je s „katoliške“ strani – ob pohvali marsičesa – vendarle doživela znova precej odklonilnega. Tako s strani Evgena Lampeta v *Domu in svetu* 1904, ki mu je Zupančič sicer orjak v besedi, a često slaboten, v nazorih omahljiv, tudi frivolon; znamenje svetega križa – pravi – parodira kot simbol hlimbe in krvništva, norčuje se iz prošnje procesije, blasfemično primerja svoje vasovanje z božjo potjo, pred deklico se fantovsko ponaša, da ne pozna ne greha ne kesa. „Ko bi Zupančič... svojo globoko mistično navdahnjeno naravo s silovitim dušnim poletom, ki mu je lasten, spravil v sklad z najčistejšo in najveličastnejšo mistiko, ki živi v krščanstvu, bi postal velik pesnik“ (ZD I 421-422).

Aleš Ušeničnik je o zbirki spregovoril v *Katoliškem obzorniku* 1904. Sprašuje se, ali je Zupančič našel cilje. Išče, kje bi bile tiste „nove zarje“, kamor pesnik vodi mladino. „Zaman obračamo list za listom, zaman iščemo le ene jasne misli, le ene plodne ideje o smislu življenja, o ciljih človeštva, o zarjah lepše bodočnosti... In tako ni bilo lahko drugače, kakor, da se bo začel zatapljati naš pesnik vse bolj tudi v – frivolnost!“ (Aleš Ušeničnik, *Izbrani spisi* VI, 254-257). Še leta 1949 je Ušeničnik, spričo zbirki „Čaša opojnosti“ in „Čez plan“, zatrdil: „Zupančič po moji sodbi ni kristjan“, n.d. 257).

V *Zori* 1904 je o zbirki spregovoril Ivan Grafenauer: „... Da, 'bilka nemirna, trs v vetru omahujoč' je Zupančičevo svetovno naziranje; napol panteistična; napol materialistična; nekoliko – verska, mešanica vsega in ničesar je njegova življenjska filozofija... Pesnik je dal slovo veri, obrnil se je proč od krščanske ljubezni in pravice, hrbet je pokazal večnim idealom in v njegovi duši je postala tema“ (ZD I 425-426).

Ob takih sodbah sodobnik začuti, kako zelo se je – posebno po II. vatikanskem koncilu – presojanje življenjskega nazora, religije koga spremenilo. Danes pesnika, ki je imel težave z enostransko zracionaliziranimi dokazi za bivanje Boga in je pogrešal v verski razlagi doživljajske razsežnosti, – pesnika, ki je s svojo (sicer ne strokovno opredeljeno) zavzetostjo za upravičen krščanski antropocentrizem za desetletja prehitel strokovne teologe, – pesnika, ki je po vsem tem imel svoje težave z ustanovo Cerkve, ne moremo več soditi tako neniansirano, kakor ga je „katoliška“ preteklost, – ga ne moremo tako neniansirano obtoževati frivolnosti – mu *nasploh* odrekati krščanstvo, ker se včasih – v svoji nestalnosti – res postavi proti njemu. Poleg tega nam danes tudi nekonfesionalna transcendenca in religija nekaj pomenita, in – kjer teh dveh ni – tudi že kakršenkoli preseg življenjskega materializma.

Tako danes – glede na zbirko „Čez plan“ – v ciklu „Manom Josipa Murna“ laže zaznavamo in više vrednotimo pesnikov izraz, po katerem se na čelu človeka „lesketa večnosti poljub“, – po katerem človeka poljublja večnost (*Grobovi tulijo*, ZD I 112).

Dalje: čemu bi morali pri pesniku, kakršen je bil, jemati za frivole verze, v katerih pod oknom govori v mislih speči deklici, kakó ji je postelji zastražil Bog, kakó ob njej stoji kerub z mečem, ki mu je blesk strog. Pesnik želi dekletu lahko noč.

Pod tvojim oknom grem vsak večer
in v moji duši sladke je mir.
dokler je Bog otec stražnik tvoj.

(Serenada, ZD I 142)

In zakaj si ne bi mogli misliti, da pesnik, ki ob nedeljah pač ne hodi k maši, ampak na ljubljansko polje, rast tega polja resno – ne norčevaje se iz Boga – do-

Izvirna Zupančičeva risba in pripis
k ciklu pesmi „Med ostrnicami“

jema kot božji blagoslov? Vsak dan, govori polju, sem hodil med tvojo pšenico in ržjo in makom, povsod razsejanim. Takó tudi v nedeljo, ki je kristalna – trepetala nad mano. Ti polje, si v sonce žarelo, hrepenelo v zrak, jaz sem trgjal rdeče makove cvetove.

In šel sem v mesto z bujnim šopom v roki,
Posavke so se vračale domov...
od maše one, jaz od tvojih nedri
seboj sem nesel božji blagoslov...

(Ljubljansko polje, ZD I 161)

In zakaj naj bi „božja dlan“ bila kar takó, zaradi lepšega, postavljena v te verze:

Na sredi nebã, na božjo dlan,
na bleščočo, postovka je šla,
tam trepeta in ne more stran...

(Poldan, ZD I 167)

Ta „trepet“, ta „ne more stran“, o kaj vse nosita v sebi, če božjo dlan jemljemo kot podobo, ki je premišljena vstavljena v pesem!

Tudi priznavanje nesmrtnosti danes laže razpoznamo v zbirki. *Mrtvi* zaznava, čuti misel živega.

Sedaj je maj. In rož je poln oltar
zvečer. Vzdihljaj imaš za vsakega,
ki bil ti srcu drag je kdaj. O daj
še njemu misel tiho in pobožno –
on jo bo čutil in te bo vesel...

(Tiha pesem. *Mrtvem*u drugu, ZD I 170)

In še to: znana pesem „Ob Kvarneru“ je resda protikrščanska. Vendar pa spet ni takó, da bi na mesto Križa postavljala kratko malo mrtvo materijo. Saj je morje, o katerem pesem govori, vseskozi tisto morje, ki sámo „piše svoj zakon“, – morje, ki mu je zakon njegova „volja“, – morje, ki je „velika volja“, „svobodna moč“.

Ti sámo si pišeš zakon svoj.
In tvoj zakon je mir in tvoj zakon je boj,
tvoj zakon je tvoja volja.
Pozdravljam te, velika volja,
pozdravljam te, svobodna moč,
jaz, bilka nemirna sred polja,
trs v vetru omahujoč...

(ZD I 190)

VI

Za božič 1908 je izšla tretja župančičeva zbirka „Samogovori“. S „katoliške“ strani je o njej zelo omalovažujoče spregovoril Leopold Lenard. Pesnik je postal „dolga, težak in temen“, včasih celo banalen, da, tudi trivijalen in drastičen. Potem pa – stari očitke: njegova pot da je brez ciljev in zvezd. Ko da bi kritik prav nič ne zaznal krepkega koraka naprej, ki ga zbirka kaže. V pesmi „Umetnik in ženska“ sega umetnik v „daljine“, v „višine“, je „daljnih carstev sin“, oko mu je vžgano od „čarnih plamenov“ in hrepeni prek žene, tja, kjer je s „svojimi daljnimi, tajnimi zvezdami“ (ZD II 16).

V „Zaprtem parku“ (ZD 22) zadenemo na verze:

Ob uri tej brezčasja
je vsaka sanja živa,
v trenutek, poln soglasja,
preteklost, bodočnost zliva
se skup.

To ni nič drugega kot „večni zdaj“, ki se v človeku uresniči, ko vstopi v jedro lastne biti in tod s skrajnim napredpredmetnim, akategorialnim vzgibom preseže prostor in čas. Prav v „večnem zdaju“ je zgoščena „eksistencialnost“ življenja.

V pesmi „Poetu“ (ZD II 29) srečamo „višnjo dlan“, ki seje blagor čez polje in griče. V pesmi „Sfinga“ išče župančič za „sveta skrivnostjo“ (ZD II 43). V pesmi „Moj Bog II“ se sicer sprašuje, če Bog eksistira, a vendar z njim govori in ga celó „pozna“ (ZD II 45).

In kakó umeti brez transcendence ukaz, ki je sicer „od vsepovsodi“, a vendar s strani nekoga, ki je dajal luč, dajal čas, a je zdaj luč odtegnil in korak prepustil temi?

Prišlo je kakor klic noči,
klic polnoči, od vseh strani
iz mraka,
oko preplašeno strmi
in čaka

Oledenel mi je obraz,
a že prišlo je kot ukaz
od vsepovsodi:
„Imel si luč, minil je čas,
zdaj hodi, blodi!“

(Klic noči, ZD II 48-49)

Krščanska lirika so téle vrste iz pesmi „Vizija“ (ZD II 51-53): Trese se visoki črni les, Z njega se siloma trga življenje. Duh kar ne more od telesa.

„Zakaj, povej, si se razpeti dal?“
sem vprašal ga s sovražnimi očmi,
on mi z ljubečimi je odgovoril –
in pal sem v nič pred njim.

Begoten hip snovnega časa ni sam. Vanj človek „vgneta“ večnost: „večnost v trenutku begoten ugneta“. Pod sonci, ki večno mirna krožijo in merijo čas. „Hiše

sedanjosti so le šotori“, mi pa „potujoča smo karavana“ (*Prebujenje*, ZD II 61). V pesmi „Visoki hip“ (ZD II 70) izražajo brezčasnost vrste o visoki, tisočoki noči, ki je pozabila šteti čas: „obstal je zlati ur obroč“. V „Nočnem psalmu“ (ZD II 72) je ves kraj obkrožil vonj in šepet. Oko se zazira k zvezdam. Tam je „svetla cesta v bajna mesta“. Tam „hrepenenja pojo“. Pod zvezdami – rodovi dreves in „daljna morja“, ki „zlagajo himno nižin do nebes“. Kakšna „motnjava glasov“ je to! Kakor šum iz školjke, ki jo nastaviš na uho. To je „dih skrivnosti“. Še ti se pridruži tej „himni nižin do nebes“.

Sredi vsega razprostri peroti
kot dvet zarji,
in v viharji
harpa boš, ki jo prebira Gospod.

Duša naj bo sama, nema, slepa: potem ji bo zasijal „zlati sled tihih cest do božjih mest“ (*Epilog*, ZD II 88).

VII

S „satiričnim epom“ „Jerala“ je župančič začel že leta 1902, zadnje dokončano poglavje je bilo zrelo za tisk šele leta 1927, a je pesnik vso to celoto še vedno označil samó za „fragment“.

Leta 1910 je župančič izjavil Izidorju Cankarju: „Jerala“ bo satiričen ep; junaka sem poznal osebno. Bil je velikan, do možganov ves zalit od tolšče, človek pogreznjen v materijo preko glave. Njemu nasprotim duha, urnega, gibčnega, vseobvladujočega – in tako naj se borita obadva principa“ (Izidor Cankar, n.d. 211).

Po tej izjavi in tudi po celoti „fragmenta“ je torej „Jerala“ satira na praktičen materializem. Ko Jerala po ukazu duha izgine v lastne „količine“, ne najde v globinah svoje notranjosti drugega kot praznino in temó (ZD II 98-99).

Svoj višek doseže poudarek na duhu v tretjem poglavju, kjer se tostransko bivanje preljuje v posmrtno življenje. Jerala posluša „glas mrtvega“:

položeni brez željá,
sredi sémen in kali,
brez željá poslušamo
dolga leta in leta
presnávljanje zvočno svéta,
po nevidnih špranjah,
maternih kotanjah
prvo spočetje vodá...

Ob tem glasu se tudi „živi“ zave, da že sam, v svojem tostranstvu, nosi v sebi to dogajanje:

V meni poje zvok
tajnostnih vodá...
kakor duš sestrá
v meni je pretok...
V meni strah in tuga,
v meni slast in strast,
nada in zavetje
tisočero duš
druge išče druga
v meni... jaz sem struga
tisočero duš...

GLAS MRTVEGA

V tebi je spočetje...
V tebi je...

Ozadje „glasu mrtvega“ ni nujno panteistično obarvana misel o „večnem toku stvari“, čeprav je v župančiču verjetno bilo nekaj takega. Toda dejanstvo, opisano v teh verzih, se dá razložiti tudi znotraj sodobne krščanske teologije, ki so jo marsikateri poetje (pri nas npr. Srečko Kosovel) slutili že dolgo preden so jo teologi opredelili. Jedro te opredelitve je v tem, da se duša po zvezi s telesom, ki ga oblikuje, že pred smrtjo osnovno odpira vsej celoti-enoti snovnega sveta, in sicer prav toliko kolikor je ta tudi drugim osebnim, telesno-duhovnim bitjem tlo in temelj. Ko se je v smrti vez duše na eno samo telo pretrgala, je s tem dušo v njeni povezavi z radikalno enoto sveta in v njenem vplivu le osvobodila ter takó to vez in vplivnost le razširila in poglobila.

A prav to, da se duša že pred smrtjo temeljno odpira vsej radikalni enoti snovnega sveta, razloži, zakaj se ob „glasu mrtvega“ tudi „živi“ zave, kako je vse, kar je v mrtvecu, na neki način, manj intenzivno, pravzaprav tudi v njem.

(nadaljevanje v Glasu 5-6)

V TEH sestavkih nas zanima vloga in pomen resnice v človeškem življenju, zlasti še v pristnem in polnem življenju. Pri teh iščemo odgovore na trojno vprašanje: kaj je resnica, kako vemo, da je to resnica, in koliko smo pripravljeni postaviti se tudi osebno za to resnico.

Glede na prvo vprašanje menimo, da je še vedno najboljša znana klasična opredelba, da je (spoznana) resnica v skladnosti naših misli s stvarnostjo. Na drugo vprašanje imamo, poleg klasičnega o razvidnosti, več drugih odgovorov, katerim smo posvetili vrsto razpravljanih. Ostanje nam še iskanje odgovora na tretje vprašanje, koliko smo pripravljeni nenehno in zares iskati le resnico, jo najdemo priznati, pa sprejeti odgovornost za svoja spoznanja, za resnice, za katere menimo, da smo jih v spoznavanju odkrili.

Resnica je namreč vrednota in kot vsaka vrednota se nam tudi ona obenem javlja kot *najstvo*, to je, kot nekaj, čemur *naj* sledimo, kot vodilo in sodilo naših dejanj in vsega ravnanja. Resnica sicer ni služabnica življenjske prakse, kot smo povedali v enem od teh razmišljanj, more pa biti praktična luč in kašpot; saj le v njej in po njej življenje more biti pristno in polno.

Ker smo za svoje življenje odgovorni, moramo seveda sprejeti tudi odgovornost za spoznanja, po katerih življenje usmerjamo. To pomeni, da ni dovolj, da neko resnico odkrijemo, prav tako še ne, da si njeno resničnost zagotovimo, marveč si moramo resnico kot resnico tudi osebno osvojiti, vzeti jo za svojo resnico, postaviti se za njo in sprejeti tudi odgovornost zanjo. Odgovorni smo za to, kako živimo, zato smo odgovorni tudi za spoznanja, iz katerih živimo, po katerih uravnavamo svoje življenje.

Te odgovornosti pa je marsikoga strah in ta strah mu hromi spoznavalne zmožnosti, da se težko posveti zaresnemu iskanju resnice; če jo vendar išče, jo teže spozna (in prizna), marsikdaj je sploh ne odkrije, ne uvidi. Ta strah ima lahko mnogo obrazov, a ozrli se bomo le na nekatere od njih, zlasti na dva, to je, na strah pred zmotno in pa, kakor se to čudno sliši, strah pred resnico.

VSAK človek se lahko zmoti in se neštetokrat tudi zares zmoti, nihče si ne more lastiti naravne nezmotljivosti, meni naš A. Ušeničnik. Če se drznemo iti na pot iskanja resnice, tvegamo seveda tudi, da je morda ne bomo dosegli, da se nam bo izmuznila, da nas bo preslepila kaka zmotna in jo bomo vzeli za resnico. Razlogov za našo zmotljivost je mnogo. A. Ušeničnik meni, da je „vzrok vedno to, da se um ni ravnal po pravcu resnice. Prav za prav je potemtakem vsake zmete kriva neka lahkomišelnost in nepazljivost“ ali „na splošno slabost naše narave“. V zmotno zavajajo čutne zaznave, spomin in domišljija, čustva in predsodki, celo abstraktno mišljenje in nepazljiva raba besed; tudi pomanjkanje metode in logike je krivo mnogih zmot. „Nobena zmotna ni torej nujna, vendar je zmotljivost dosti naravna.“ (IS, VII, 78 in sl.) Po domače bi rekli, da zmotiti se je človeško in da tej nevarnosti ne moremo vedno in povsem uiti.

Tveganju, da bomo kljub zaresnemu iskanju resnice zapadli kaki zmoti, se torej ne moremo ogniti. Če hočemo resnico, moramo tvegati, tvegati tudi zmotno. Seveda smo dolžni narediti vse, kar je potrebno, da čim gotoveje odkrijemo resnico in se čim dalje ognemo zmoti; marsikdaj nam bo to uspelo, drugokrat bomo resnico zgrešili.

Ta možnost, da smo se zmotili, ko smo menili in bili celo prepričani, da smo odkrili resnico, nas mora siliti k previdnosti. Odgovorno se moramo zavedati, da morda sploh ni ali vsaj ni popolna resnica in zlasti še ne edina resnica, kar se nam zdi, da je resnica. Zato moramo ostati odprti za nadaljnje iskanje, pa tudi za razgovor z drugače mislečimi, pripravljeni, da se po-

pravimo ali da svoje spoznanje očistimo, kakor hitro bi se pokazalo, da je to potrebno.

A strah pred možnostjo ali nevarnostjo, da se zmotimo, nas ne sme hromiti, da si resnice sploh ne bi upali iskati. Marsikdo hoče popolno gotovost in se zato raje trdno drži že izročeni mnenj in nauk, ali pa se slepo zateka k avtoritetam in klasikom kot svojim vodnikom. Pri tem se previdnost in odgovornost tako pretiravata, da že nista več odgovorni. Pozablja se, da niti v izročeni naukih niti v naukih avtoritet in klasikov ni nujno in absolutno gotovo vse resnično. Celotno zares veliki učitelji so bili le ljudje, ki so iskali in tvegali, marsikaj spoznali in v marsičem zgrešili. Če tedaj mi, ki jim hočemo slediti, tudi sami ne iščemo, niti tega ne moremo ugotoviti in vedeti, kaj so spoznali in kje so zgrešili. To se pravi, da tudi pot za njimi pelje po temi ali vsaj v poltemi, tudi na poti za njimi nam mora svetiti naš lastni um.

Na drugi strani pa nas strah pred tveganjem in morebitno zmotno more motiti, da niti dela in veličine klasikov ne moremo prav oceniti. Lahko imamo za veliko napako vsak pogrešek svojega vzornika, kadar kaj takega tudi pri njem odkrijemo. Res je, da je veličina vsakega iskalca v tem, kar je gotovo resničnega odkril. A njegova veličina je tudi v njegovem delu, v iskanju, ki ga je vodilo v nove krajine iskanja, čeprav ni bilo vse čista in popolna resnica, kar je mislil, da je odkril. Veličina je tudi v tem, da je odprl vrata v nove svetove, da je pokazal pot vanje. Če se je pri tem v čem zmotil, se lahko celo v njegovi zmoti kaže veličina, saj je s svojo zmotno lahko pobudil in oplodil iskanje drugih, kateri brez njega morda sploh ne bi šli na to pot.

Če bi bil največji tisti, ki se nikoli in v ničemer ne bi zmotil, potem bi npr. bil največji matematik, kdor bi le ponavljal poštevanke, saj se pri tem skoraj niti hoté ne bi mogel zmotiti. In vendar mu nihče ne bo pripisoval veličine, gotovo pa komu drugemu, ki se je drznil stopiti ali vdreti v dotlej še neprehodne krajine matematike, pa čeprav tukaj nobeno njegovo spoznanje še ne bi bilo povsem dognano, brezmadežno čisto in neomajno gotovo.

Neki filozof je menda rekel, da je prijetnejše iskanje resnice kakor njena posest in ob tej izjavi se je že marsikdo pohujšal. Menim pa, da jo moramo pravilno umeti (pri tem pa še upoštevati, da morda ni bila čisto taka, ker jo ponavljam le po spominu, ki mi morda ni zvest). Gotovo, resnico iščemo zato, da bi jo spoznali in je zadnji namen iskanja spoznanje. A pot do tega vodi le skozi iskanje, v iskanju pa iskalec doživlja nekaj srh, podoben tistemu, ki ga čuti lovec, ko mu pride plen na strel, ali pa ribič, ko mu riba potrese trnek ali mrežo. Ta srh je doživljajsko lahko prijetnejši kot končni dosežek, ki kdaj utegne celo razočarati, ker najdba (plen) ni taka, kakršno smo pričakovali. Prvi stik z novo resnico, v prvih prebliskih ali uvidih, jo lahko pokaže boljše in veličastnejšo, kakor pa je, ko smo jo bili že osvojili. Ta marsikdaj vsaj na videz ne poplaca truda in ne izpolni pričakovanja.

PREHUD strah pred tveganjem in zmotno tedaj lahko hromi človekove spoznavalne zmožnosti. Morda je teže razumeti, da jih lahko hromi tudi strah pred resnico. Saj je resnica namen in cilj našega spoznavalnega napora. In vendar je tako, da se kdaj bojimo tudi resnice, odkriti kako resnico. To pa iz razloga, ki smo ga že omenili: resnica je vrednota in kot vrednota je tudi najstvo; spoznana resnica nas obvezuje za neka dejanja. Teh dejanj pa včasih ne bi hoteli, zato ne želimo resnice, ki bi nas k temu silila. Kolikokrat in koliko truda porabimo, da kako resnico, ki se nam ponuja, zastremo, kako dejanje, ki naj bi ga storili, pa opustimo ali izgovorimo!

Resnica nas trga iz življenjske lagodnosti in to lagodnost marsikdaj ljubimo bolj kot resnico. Ko bi resnico spoznali in priznali, zlasti kako veliko resnico,

bi namreč često morali spremeniti vse življenje, to pa stane.

Včasih je strah pred resnico nekoliko drugačen, namreč le strah pred nekaterimi resnicami, zlasti takimi, ki prihajajo iz sumljive družbe, recimo od koga, čigar nazore imamo sicer za zmotne. V življenju namreč nimamo opravka z osamljenimi drobnimi ali delnimi resnicami oziroma spoznanji, marveč s celotnimi sestavi spoznanj, ki sem jih nekoč imenoval globalna spoznanja. (Gl. *Iskanja*, str. 134 in sl.). Ne gre nam za njihovo ime, ki bi moglo biti drugačno in srečnejše, gre nam za dejstvo. Za dejstvo namreč, da nimamo le enega, enotnega, v celoti čistega in povsem nezmotnega spoznanja, marveč da je naše naziranje ali prepričanje, da ga nekako imenujemo, sestavljeno iz mnogih drobnih spoznanj, bolj ali manj čistih in popolnih, pa še napolnjeno z mnogimi drobnimi mnenji, ki niso spoznanja, lahko le bolj ali manj srečne domneve ali zasilne rešitve, in njihova pravilnost, še bolj pa trdnost ali gotovost, sta zelo krhki ali dvomljivi. In pa, kdo nam more zagotoviti, da se v vsej tej množici ne skriva tudi kaka zaresna zmeta!

Tako je z našimi nazori, in tako je tudi z nazori drugih ljudi, ki so drugačni od naših. Tako naši nazori kakor nazori drugih ljudi vsebujejo marsikako drobno spoznanje in marsikako drobno zmeta, morda kateri več teh, drugi več onih. Celotno ali globalno gledano imamo za stvarno pravilne tiste nazore, ki so v svojih temeljnih ali odločilnih naukih pravilni, tudi če se jih držijo kake drobnejše zmotice. Za nepravilne pa štejejo druge, ki so zgrešeni prav v temeljnih, osrednjih mnenjih, čeprav so ta okrašena s kakimi drobnimi spoznanji, torej stvarno pravilnimi mnenji.

Ker je tako, dejansko ni le en nazor v celoti in brezmadežno pravičen in samo en drugi v celoti in nepopravljivo kriv: mogočih in tudi res dejanskih je mnogo raznih nazorov, med katerimi je, celotno gledano, več bolj ali manj pravilnih in, enako celotno gledano, več bolj ali manj zgrešenih. Vsak izmed njih, izmed obojih, lahko vsebuje drobne resnice in drobne zmete, vsakega izmed njih je zato lahko zaradi česa kritizirati in vsakega od njih za kaj pohvaliti.

Ljudje, ki verujejo le v čisto dvojico zgolj dobrega in zgolj zlega, so brez moči pred nekom, ki jim pokaže ali celo dokaže kako nepravilnost v njihovem nazoru, ali pa kako pravilnost v svojem, zanje nasprotnem in zgrešenem nazoru. Taki ljudje se bojijo spoznati in morati priznati kako resnico, ki jo izpoveduje kdo, ki celotno gledano drugače misli kot oni, ker menijo, da bi mu potem morali dati v vsem prav. Prav tako si ne upajo spoznati in priznati nobene nepravilnosti ali zmotice v svojih nazorih, ker zopet napak menijo, da bi tedaj morali zavreči ves nazor in sprejeti drugega, za njihovo dualistično pojmovanje nasprotnega.

Odtod tudi nelagodnost takih ljudi, ko ob kakem primeru uvidijo, da kdo, ki ga sicer ne štejejo med tiste, ki „prav“ mislijo, „ima vendar tudi v marsičem prav“ (npr. škof M. Lefèbvre). Seveda lahko ima kak prav ta in oni in še marsikdo drugi, najbrž celo vsakdo, a to še ne pomeni, da ima v vsem prav, niti tega ne, da ima v temeljih, torej celotno, prav. Saj imajo razni nazori, tudi med seboj si nasprotujoči marsikaj skupnega, marsikaj pravega in marsikaj krivega.

Če sem to doumel, je neupravičen strah, da bi me uvid in priznanje neke resnice v kakem sicer nepravilnem nazoru prisilila dati prav celotnemu nazoru. Enako neupravičen je strah, da bi moral povsem opustiti svoje nazore, če mi kdo pokaže, da je kaka sestavina v njih manj čista ali manj gotova. Ne bo me spravilo s tira, četudi se komu posreči pokazati, da mi kaka pika ni dobro postavljena, kaka beseda manj posrečeno izbrana, kak stavek nerodno obrnjen, kaka trditev res manj čista in gotova. A vsak nazor, tudi mojega in koga drugega, je treba soditi najprej celotno, potem pa opozoriti tudi na morebitne pege in praške.

Zato si upam stati osebno za svojimi spoznanji in nazori, vendar pripravljen poslušati vsako utemeljeno kritiko in spremeniti oziroma popraviti vsako mnenje, ki bi se zares izkazalo kot nepravilno, ne da bi zato moral docela zavreči vse svoje nazore in sprejeti druge, nasprotno.

NAŠA posebnost pa je še, da se bojimo spoznati, še bolj pa priznati in izpovedati resnico, da je ne bi zvedeli drugi, nasprotniki. V svojih očeh in v očeh drugih hočemo veljati kot taki in taki, nekako idealno čisti in popolni, ali trdni ali ne vem kakšni, in menimo, da slabimo svoj ugled, sloves ali položaj, če odkrijemo kako razpoko v tej celotni sliki, in zlasti če o tej razpoki tudi spregovorimo. O tej naši posebnosti, o strahu ali odporu proti odkrivanju resnice o nas samih, bi tudi bilo treba več razmišljati in razpravljati.

Odgovornost za resnico nam nalaga vedno iskanje in razodevanje resnice. Nalaga nam sprejeti in priznati vsako resnico, ki jo moremo ali utegnemo odkriti. Od tega nas ne odvezuje niti strah pred resnico, ki bi mogla zmotiti našo lagodnost ali pokazati našo slabost, ki prihaja od nam neljube strani ali ki bi nas primorala k nadaljnjemu iskanju, pa tudi ne strah pred kako zmeta, ki bi nas utegnila za hip omamiti. Le oči moramo imeti vedno uprte v resnico, vedno iti za njo.

Resnica, vsaka resnica ima pravico biti odkrita in razodeta, vsak človek ima pravico spoznati vsako resnico. Hoteti zakriti ali zmaličiti resnico je hujše zlo, kot je zmotiti se pri iskanju resnice. Kajti motimo se nehote, iz človeške slabosti, maličimo pa prevečkrat resnico vedé in hoté.

zaznanja

ciril žebot

profesor za gospodarske vede na Georgetown University

pravice človeka v sloveniji

Besede „Helsinki“, „Carter“ in „Belgrad“ so postale trije simbolični izrazi novega poudarka človekovih pravic v današnjem svetu.

„Helsinki“ – ker so tam leta 1975 bili podpisani dogovori med evropskimi državami, vključivši Sovjetsko zvezo, in Združenimi državami, ki poleg drugega politično zavezujejo države-sopodpisnice k spoštovanju človekovih pravic. Opozarjati na kršitve teh pravic v katerikoli izmed teh držav posledje ne pomenja več „vmešavanje v notranje zadeve“ teh držav. Že v tem je pomemben dosežek.

„Carter“ – ker je sedanji ameriški predsednik proglasil skrb za spoštovanje človekovih pravic kot bistveno sestavino ameriške zunanje politike, čeprav drugi važni oziri v mednarodnih odnosih večkrat omejujejo zaželeno poudarjanje teh pravic.

„Belgrad“ – ker se je tam od oktobra 1977 do marca 1978 vršila konferenca držav-podpisnic helsinških dogovorov z

namenom, da ugotovi, koliko so posamezne države-podpisnice napredovale v izpolnjevanju političnih obvez vsebovanih v helsinških dogovorih.

Ker je Sovjetska zveza hotela predmet človekovih pravic v uradnem poročilu o sklepih belgrajske konference bistveno okrniti, so se zahodne države rajši odločile, da skupno uradno poročilo predmeta človekovih pravic sploh ne omeni. V tem oziru je belgrajska konferenca bila brez haska, vendar pravic človeka vsaj ni kompromitirala.

Je pa v zvezi z belgrajsko konferenco končno prišlo do delne amnestije nekaj nad 200 političnih jetnikov v Jugoslaviji, gostiteljici konference. Med amnestiranimi sta bila tudi dva ugledna slovenska „jetnika zaradi prepričanja“, časnikar Viktor Blažič in sodnik Franc Miklavčič. O Miklavčičevem primeru je izredno veliko poročal THE NEW YORK TIMES, Amnesty International pa je Miklavčiča februarja 1977 proglasila za svojega „jetnika meseca“. Miklavčič je bil aretiran in zaprt maja 1976, oktobra 1976 pa je bil obsojen na skoraj šest let zapora zaradi psev-

donimnega članka v tržaški slovenski reviji ZALIV. V članku je sodnik Miklavčič podrobneje pojasnil že prej objavljeno pričevanje Edvarda Kocbeka o množičnih umorih vrnjenih slovenskih domobrancev leta 1945. Poleg tega je Miklavčič bil obsojen tudi zaradi zapisa v svojem skritem zasebnem dnevniku o naravnih težnjah Slovencev do narodne somoodločbe, ki je priznana tudi po jugoslovanski ustavi.

Delna amnestija konec novembra 1977 je glasno opozorila na celotno vprašanje človekovih pravic v Jugoslaviji. Po decembrskem puču leta 1971 v Karadjordjevem je namreč partijski režim v Jugoslaviji bil zopet politično centraliziran na belgrajskem vrhu na novo poenotene jugo-partije. Zato stanje človekovih pravic v Sloveniji danes ni dosti različno od drugih republik v Jugoslaviji.

* * *

Kaj so pravice človeka? S premaganjem suženjstva je krščanstvo odprlo zgodovinska vrata za uveljavljanje človekovih pravic za vse ljudi. Po krščanskem pojmovanju, filozofsko razčlenjenem po Tomažu Akvinskem, je človek prvenstven pred družbo in državo, ker je edini v stvarstvu, ki je bil ustvarjen po podobi Stvarnika. Ta mu je vdihnil neumrljivo dušo in osebno odgovornost za njeno večno življenje. Na sorodni filozofski osnovi je ameriška Deklaracija neodvisnosti leta 1776 preprosto in kleno izrazila tri povezane kategorije človekovih pravic: **pravica do življenja, svobode in uveljavljanja lastne sreče.** Te pravice so del človekove narave, naravno pravo nad državno zakonodajo, osnovne pravice nad vsemi drugimi pravicami.

Nekaj let po dokončnem prelomu s Sovjetsko zvezo v letih 1948-49 je partijski režim v Jugoslaviji postal že toliko raz-stalinjen, da samo človekovo življenje ni bilo več odvisno od popolne samovolje partije, kot je to bilo dotlej v primerih okupacijskih političnih umorov od strani VOS, poboja tisočev vrnjenih domobrancev leta 1945 in likvidacije tako imenovanih „inform-birojcev“ po prelomu s Stalinom. Poslej zadene smrt le nekatere politične teroriste.

Toda v Jugoslaviji, posebno po decembru 1971, ni svobode javnega izražanja, združevanja in zborovanja, kar je vse – z izjemo ozko opredeljenih cerkvenih dejavnosti in ideološko nevtralnih strokovnih analiz – sistematično nadzorovano od partije prek njene fronte Socialistične zveze.

Na belgrajski konferenci so zastopniki komunističnih režimov poskušali zamegliti očitke o teptanju pravic človeka v svojih državah s povzdigovanjem tako imenovanih „gospodarskih pravic“ za vzdrževanje človekovega življenja, ki da so celotnostno uveljavljene v komunističnih državah, v zahodnih deželah pa kršene in prikrajšane.

Toda že sami jugoslovanski uradni podatki pokažejo tudi glede „gospodarskih pravic“ dokaj drugačno stvarnost. V Jugoslaviji ostaja vsaj 12 odstotkov delo-iskalcev brez zaposlitve, približno toliko pa jih je „na začasnem delu“ v zahodni Evropi. Priznati pa je treba, da je glede zaposlenosti v Sloveniji mnogo boljše kot v drugih republikah. Toda samostojnih poklicev je malo, število obrtnikov se je

zelo skrčilo, male družinske kmetije, od režima zanemarjene in diskriminirane, pa životarijo in še naprej propadajo.

Venomer opevano „delavsko samoupravljanje“ v podružljenih gospodarskih in negospodarskih dejavnostih je po centralističnem puču leta 1971 zopet bolj in bolj pod nadzorstvom partije na vseh svojih tisočerihih stopnjah od „osnovnih organizacij združenega dela“ do vrhunskih „delegatov“ v zvezni skupščini. To je v redkem besednem spor-drsrljaju priznal sam zasnovalec „družbenega samoupravljanja“ Edvard Kardelj, ko je oktobra 1972 izjavil v Mostarju: „Partija se mora vmešavati ... mora zavzeti konkretna stališča v sami osnovi samoupravljanja ... ne more prepuštili naključju, ko gre za volitve delegatov ... mora stopiti v to demokratično bitko brez iluzij ... tako, da se nam tam, kjer smo slabi, kjer bitke ne moremo iz-vojevati z demokratičnimi sredstvi, ni treba bati uporabiti sredstva revolucionarne in državne prisile“.

K pregledu stanja človekovih pravic v Jugoslaviji in Sloveniji je potrebno še dodati, da je tam kršena tudi pravica obtoženega človeka do zahtevnega pravnega postopka, ki je sestavni del človekovih pravic do življenja in svobode. Policijski, preiskovalni in sodni postopki v Jugoslaviji ne jamčijo ugotavljanja krivde po naravnem pravilu, da je obtoženca treba smatrati za nedolžnega, dokler mu ni krivda objektivno in nedvomno dokazana.

* * *

Kaki so izgledi za bodočnost človekovih pravic v Jugoslaviji in Sloveniji? Upanje na izboljšanje je krščanska krepost ali celo dolžnost, toda imeti mora vsaj neko stvarno osnovo. Po, sedaj malopomembnih, kongresih partije v republikah se bodo vodilni komunisti Jugoslavije zbrali na bolj pomembnem enajstem kongresu jugo-partije v Beogradu konec junija. V tej zvezi je Edvard Kardelj napisal novo knjigo „Smeri razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja“, ki da jo bo partijski kongres potrdil kot platformo prihodnosti. V tej knjigi je najti tudi naslednji, up vzbujajoči stavek: „Niti država, niti (družbeni) sistem, niti politična stranka (partija) ne more dati človeku sreče; samo človek sam si lahko ustvari svojo srečo“. Glede na toliko nasprotnih izjav – in dejstev – je težko pripisati posebno pomembnost tej Kardeljevi človečanski misli. Vendar jo je moč sprejeti vsaj kot bilko novega upanja za bodočnost človekovih pravic v deželi, kjer bo – po vseh znakih – Kardelj v bližnji bodočnosti imel še večji vpliv kot ga je imel doslej. To upanje bi imelo trdnejšo podlago, ko bi Kardelj svoje novo spoznanje okrepil z dodatnim pojasnilom: „Država in partija človeku sreče ne moreta dati, lahko pa z umikom svojega dosedanjega omejevanja človekovih pravic povečata možnost, da si bodo Slovenci, in državljani drugih republik, mogli sami kovati svojo srečo“. V danih razmerah bi to pomenilo, da bi se zaradi globokih republiških različnosti partija v svoji organizacijski strukturi zopet konfederalizirala, kot je to bila pred decembrom 1971, v vsebini in načinu svojega udejstvovanja pa se de-leninizirala, kot se je po letih 1948-49 de-stalinizirala.

Gornje je poslovenjeno besedilo predavanja na letnem zboru Slovenian Heritage Committee v Washingtonu, D.C., 24. aprila 1978.

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

99. PUBLIKACIJA

FRANCE PAPEŽ

ZAPISI IZ ZDOMSTVA

160 v karton vezanih strani z avtorjevimi ilustracijami

cena v argentinu in po svetu 5 dolarjev

za naročnike jubilejnega knjižnega dveletnika je knjiga vključena že v jubilejno naročnino

alojz rebula slovenski roman

iz knjige Snegovi Edena

(nadaljevanje)

III

SMRT romana.

Razglašati jo more samo, kdor je sam odmrll čutu za resnico in za lepoto. In za literaturo.

In vendar — kakšne možnosti so v njem tudi čisto tehnično, kompozicijsko in slogovno! Po Dostojevskem, Mannu, Musilu, Joyceu praktično vse.

Kakšne ustvarjalne slasti so na dosegu romanopiscu! Slast, da mečeš laso v človeško gnečo in loviš primerke vrste, značaje, temperamente in jih dograjuješ iz sebe.

Slast fabule, ki naj ne bo psihopatska ne anagrafska, ampak urezana po tistem skrivnostnem kroju, po katerem dela usoda.

Slast opisa, od zamišljenih brvi do obletavajočega se drevesa, od dinamične krajine do barvne menjave med urami dneva.

Slast dialoga, ob razdeljevanju lastne duše v kosih med sogovornike.

Slast esejističnega obrata na dražljivi vmesni coni med dokumentarnim in sanjskim.

Slast stanovanjskih interjerjev in kozmičnih trenutkov z uporabo snega, vetra, zvezd.

Slast smeha in groze, rezkih uvrtur in elegičnih pojmovanj, divjih viškov in spravljivih zatišij.

Ni to v bistvu slast sveta?

Ne umira roman zato, ker umira slast bivanja, ker umira veselje do življenja?

IV

ROMAN.

Roman Slovenije.

Kjer bi hiteč v nasprotna razvodja šumele Drave in Save in Soče. Kjer bi se v svoji apnenčasti slavi rezale na nebo Julijske in Kamniške planine. Kjer bi iz svojih zelenih naročij bučali Rog in Pohorje, Bohor in Trnovski gozd. Kjer bi se valovi trt poganjali za valovi brinja in valovi rododendrona za valovi macesnov. Kjer bi v barvah krvi in sonca tekli cviček in traminec, ritoznojčan in teran. Kjer bi zaljubljeno dišalo po nageljnih in smrtno po rožmarinu. Kjer bi se kopal premog in svinec, marmor in uran. Kjer bi se iz tridentinskih stoletij pobliskovala znamenja in zvončki. Kjer bi pod slamnatimi obrvmi dremale zidanice in se med leščevjem belila kužna znamenja. Kjer bi vode silile proti Črnemu morju, duhovi pa proti Sredozemlju.

Kjer bi grmeli Trubar in Krek in Kidrič. Kjer bi nastopali partizani in domobranci, udbovci in črnorokci, kanoniki in cekajevci, čebelarji in slavisti, jehovci in krščanski socialisti, vrtičkarji in filatelisti.

(drugič naprej)

da ne pozabimo

dragoceni metulji

Pod gornjim naslovom je naš redni ustvarjalni član pesnik in pisatelj VINKO BELIČIČ, ki živi na Opčinah, 19. januarja letos v goriškem Katoliškem glasju objavil gloslo ob poročanju beograjskega tednika NIN o tujem (beri: režimu nesimpatičnem!) tisku v Jugoslaviji. Da ne pozabimo na dobrote briljantnega samoupravljalnega režima v Titovi Jugoslaviji, predstavljamo gloslo v ponatisu:

Beograjski tednik NIN (Nedeljne informativne novine) je v številki 1410 — 15. januarja 1978 — na straneh 12 in 13 pod poetičnim naslovom »Kdo ubija metulje« spregovoril o tujem tisku v Jugoslaviji in o njegovi usodi z ozirom na zadevni jugoslovanski zakon iz leta 1974.

»Eden izmed členov veljavnega zakona sestoji iz osmih točk, v katerih so natanko naštet primeri, kdaj bo v Jugoslaviji zabranjeno širjenje tujih tiskovin. Predvsem, kadar je pisanje naperjeno zoper temelje našega sistema. Kadar se žali čast in ugled te države, osebnost predsednika republike in drugih njenih najvišjih institucij...«

Po podatkih »Uradnega lista« je bilo 1977 z odlokom prepovedano širjenje 93 različnih listov in časopisov v Jugoslaviji. »Pod udarec prepovedi je najpogosteje prihajal Katoliški glas, ki se tiska v Italiji v slovenskem jeziku in predstavlja neko vrsto stalne tribune slovenske sovražne emigracije, s katere se širijo lažne in tendenciozne ocene naše stvarnosti. V minulem letu je bilo zabranjeno širjenje kar 30 števil tega lista.« Šestkrat so bili prepovedani trije nemški listi (Süddeutsche Zeitung, Quick, Kleine Zeitung iz Celovca in Il Piccolo.

Kaj reči na sicer dostojne in stvarne besede pisca Stevana Nikšiča?

Država, ki pozna eno samo stranko, parlament brez opozicije, dirigiran tisk in mogočno tajno policijo; država, ki uči en sam pogled na svet, se vmešava v vsa vprašanja kulture in zatira vsak odmik od vodilne ideologije — taka država ne more biti ideal človeku, ki želi uživati svoje naravne pravice in svoboščine. Vsak resnično demokratičen Slovenec, živeč v netotalitarnem sistemu, se je dolžan truditi za tako državo — zlasti če je to njegova matična domovina —, v kateri bi o Helsinški listini ne le razpravljali, marveč bi njeno vsebino tudi uveljavili v vsakdanjem življenju.

Dokler pa se to ne bo zgodilo in bo državna oblast samovoljno odločala, kdo je prijatelj in kdo sovražnik, kdo laže in kdo govori resnico, bo treba vse storiti, da bodo »metulji« živeli: da bodo nadaljevali svoje poslanstvo s častjo in pogumom.

Vinko Beličič

Na 2. literarni natečaj Dr. Ignacija Lenčka je gospa TEREZIJA MARINŠEK, iz Argentine, poslala črtico ČAKRA. V nji dokaj plastično popisuje osebna doživetja v argentinski pampi v dneh svojega počitniškega obiska. Ker pri nagradnem natečaju črtica ni bila nagrajena, je uredništvo Glasa gospo prosilo, da dovoli objavo v našem listu. Tokrat objavljamo prvo polovico. Nadaljevanje in sklep bomo natisnili v dvojni 5/6 številki Glasa. – Uredništvo.

NASLONILA se je na avstralski tank in zamišljeno gledala okrog. Na videz se od lani ni nič spremenilo. Nizka hiša, obdana z redkim drevjem, še vedno privlačna stoji pred njo. Veliko kolo mlina na veter tudi še vedno z istim škripanjem poganja vodo v tank in od tam v živinsko korito. Okoli hiše se še ni zarastla trava in vrtu se še pozna, da je bil obdelan. Bučke so celo še ostale. Tudi nekaj paradižnikovih sadik se plazi po tleh. Saj bi poiskala kakšne količke in jih podprla, pa, ali ima smisel?

Nekaterim drevesom so posekali veje, da je dobil mlin več vetra. Krave in telički molče prihajajo h koritu. Plašno se ozirajo nanjo in so, ko se je približala ograji, prenehali piti. Opazila je velikega bika, ki je lomastil proti vodi.

Le konj ni. Enega so odpeljali k stricu, da ga ukroti. A drugi? Menda niso čisto podivjali.

K nogam se ji je priplazila muca. Dve sta ostali pri hiši. Ta si še upa k ljudem, druga pa le od daleč čaka, če ji boš kaj vrgel.

KO jo je lani svakinja povabila na čakro, je vabilo takoj z veseljem sprejela. Sklenila je, da bo vzela hčerko s seboj. Tako bo tudi ona vsaj malo spoznala življenje na deželi.

Pritisnila je poletna vročina in Mara je z vedno večjo željo mislila na povabilo. Štela je dneve, ki so še manjkali do odhoda.

Po dolgi vožnji je Alonso pred dvoriščno pregrajo ustavil tovornjak in z Vero sta zlezli iz kabine. Približali sta se bratovemu avtomobilu, ki je privozil za njimi.

»Za božjo voljo,« se je zasmejala Mara, ko je zagledala Lolin obraz. »Kakšna pa si?«

»Ti se le smej,« je pogodrnjala svakinja, »ves vaš prah smo požirali. Samo poglej, kakšna je prtljaga.«

K ograji je prišel pozdravit nemški gaučo Brecht. Zares ves Nемеc po videzu in zares ves domačin v govorici in navadah. Bilo je ob žetvi in z Alansom sta takoj odšla na žitno polje.

V hiši se je poznala roka Alonsove žene Mabel. Vse je bilo čisto in na svojem mestu. Odprli sta okna jedilnice.

»Veš,« je predlagala Lola, »imejte vedve z Vero očetovo spalnico, midva z Janezom pa bova v manjši sobi.«

V spalnici je stala starinska zelena postelja, podobna komoda in pletena mizica. Nad posteljo sta visela daljnogled in čutarica.

Odprla je okno. Tik pod njim si je Brecht uredil vrtiček, in se poznalo se je, da se na stvar razume. Okoli hiše so se pasle kokoši, piščanci, purani in dva velika gosaka. V senci sta ležala dva psa.

Hčerka je postopala okoli hiše. Mogoče bi bilo bolje, da bi jo pustila pri Marjani na vasi, se je domislila. Tukaj ni primerne družbe zanjo. Pa nekaj dni bo že zdržala.

S SVAKINJO sta pospravili prtljago, skuhalo kosilo in sedaj vsi spe obvezno popoldansko spanje. Letos je namesto hčerke spremlja mož. Vse mu je še novo in vse ga zanima. Še celo staro pohištvo v jedilnici je z zanimanjem ogledoval. Oba sta z veseljem sprejela ponovno povabilo svakinje na očetov dom. Vendar njo sedaj mučita molk in praznota.

Že precej časa, preden je prvič videla čakro, je vedela, da leži posestvo daleč proč od ljudi. Menda je celo štirideset kilometrov do prve vasi. Po smrti svakinjinega očeta je ostala hiša prazna, polje neobdelano, le živino je bežno popazil najbližji soseled.

»Ko sem prvič po tastovi smrti prišel tja«, je nekoč razlagal Janez, »je bil osat okoli hiše večji od mene. S sekuro sem si delal pot. Na pragu pa sem našel kačo. Miši so gospodarile po hiši. V pisalni mizi sem našel iskani dokument, ki so mu miši odžrle podpis.«

»Zares«, se je oglasila Helda, svakinjina sestra. »Bilo je nekaj nepopisnega! Obrnila se je k Loli:

»Ali se še spominjaš, kakšno je bilo v hiši, ko smo prvič prišli tja? V enem kotu si je oče kar na tleh naredil ognjišče. V drugem pa je ležal kup starih cunj. Koliko je bilo steklenic, polnih vode, pa mišjih gnezd. Odkrili smo v papir zavite kupe jajc. Na stari zakonski postelji je bila preperela žimnica, brez rjuh, le nekaj natrganih odej. Na steni nad njo pa so viseli daljnogled, čutarica, puška in kitara. S to in z radijem si je oče preganjal čas. Štirinajst dni smo čistili po hiši in okoli nje. Žimnico in vse cunje smo požgali, sobe prebelili. V dnevno sobo smo postavili pohištvo, ki ga je še ded kupil na dražbi. Pripeljali smo ga iz dedove hiše, Rosario.«

Predelili so del hiše in tam namestili mlad zakonski par. Dediči so hoteli oskrbovati posestvo. A zakonski par se je kmalu naveličal samote in odšel. V sili je Alonso odstopil svojega delavca, da se je naselil tja.

RES JE na videz vse tako kot lani. Ali kako Mara pogreša kokoši in purane, da, celo oba gosaka. Bila sta prava ponočnjaka! Še v trdi temi, ko so vse druge živali spale, sta kolovratila po dvorišču. Pogreša konja, ki je vedno osedlan stal privezan na vrtno ograjo. Pa tudi pogreša zategnjen Brechtov klic »eeeh«, ko je odganjal krave iz žita. Pogreša njegovo kmečko govorico, njegovo zgovornost.

Bil je silno primitiven človek. Skoraj je verjel v strahove. Skoraj ni znal živeti v družbi. Saj niti vaškega življenja ni strpel. Hotel je biti sam, obdan od živali. Obenem pa je postal nerazumljivo vesel, če je imel priložnost s kom naklepetati se. Še sedaj ne razume, kako je, nedomačin, poznal vse ljudi daleč na okrog. Imel je petrolejski hladilnik, kjer so tudi oni imeli spravljeno meso. Njegova kuhinja in soba sta bili zares pravo prebivališče gauča. Vse je bilo črno od dima,

* Argentinska čakra je manjša kmetija, navadno v lastniški, pa tudi najemniški povezavi z veleposestvom (estancia).

stene, tla. A ko sta s svakinjo prali, je tudi on privlekel na dan umazane cunje in jih drgnil.

Neverjetno je znal oponašati govorico drugih ljudi. Ko pa ga je svakinja vprašala, če zna nemško, je važno pritrdil. Zazdelo se ji je to tako nekaj neverjetnega. Z zadržanim nasmehom se je ozrla na Maro in na videz resno pripomnila: »Ampak, tuj naglas vam pa ni ostal!«

Iz zamišljenosti jo je predramil možev klic. Vrnila se je v jedilnico, kjer so že malicali.

»Letos Alonso sploh ni pokosil žita, se ni splačalo,« je razlagal. »Že lani in predlanskim je komaj ostalo za seme. Zemlja je peščena in tudi po sedem mesecev ne dežuje. Kaj potem hočeš! Brecht je hotel višjo plačo, s kmetije pa ni bilo dohodkov. Veliko krav je že starih. Ko bi dobili nazaj še po babici v najem oddani svet, bi lahko imeli več živine. Sploh pa sedaj nima prave cene.«

»Brecht je odšel. Alonso in Mabel prideta pogosto sem, a zdi se, da sta silno naveličana. Mabel ni bila posebno vesela končno uradno priznanega varuštva.«

»Ravno sedaj,« je pojamrala, »ko bi najrajši vse pustila.«

»Najbrž ste ob poti proti hiši naleteli na staro kravo, ki je poginila. Pa to še ni taka reč. Hujše je, ker blizu nje leži mlad junec, ki se je zadušil s šopom stepske trave. Prav danes je Alonso enega komaj rešil podobne smrti. Živina je le preveč prepuščena sama sebi.«

PO MALICI so šli na sprehod. Večerno sonce je že zlatilo vrhove dreves. Mlinsko kolo je stalo.

»Ah, vidiš,« se je domislila Lola, »pa nisva natočili vode v posodo. Na večer navadno ni vetra, včasih po cele ure.«

Obrnili so se proti Vicenteju. On je najbližji sosed. Njegova hiša je daleč v kotanji, niti strehe ni videti. Sedli so na pregrajo. »Vidiš, France,« je pojasnjeval svak, »tudi njegov svet je bil nekoč dedova last. Vicente je bil preje v službi v mestu. Šele pred kratkim se je za stalno preselil sem.«

France se je radovedno oziral okrog. Lahno valovit svet je bil ves preraščen s trnovim grmovjem, na tej in na drugi strani. Tu pa tam je raslo tudi trnasto drevo, polno gnezd. Gnezda so bila spletena iz trnovih vejic in puste trave. Opazoval je letanje ptic. Povsod sama tišina.

Kje v Sloveniji bi našel kaj podobnega? Morda na Krasu? Niti tam ne. To je zares na pol puščavski svet.

»Kaj premišljuješ?« je zanimalo ženo.

»Čudim se temu miru, tej tihoti. Če pomisliš, da ni samo danes tako, ampak je bilo tudi včeraj in bo spet jutri. Ta mir tako blagodejno vpliva na nas, ki smo vajeni mestnega ropota. Sedaj razumem, zakaj so tukajšnji ljudje bolj mirni in zbrani. Pa tudi bolj počasni. Saj tukaj se zdi, da se je čas ustavil.«

»Ampak toliko pa še ne, da ne bi šla midva jutri na lov. Saj si prinesel tudi ti naboje, kajne?«

»Kaj pa bosta streljala, če se sme vedeti?« se je pzoanimala Lola. »Lani je tako pokalo okoli hiše, da sem mislila, kakšno imenitno pečenko bomo jedli...« humdomušno se je nasmejala, »pa si le pobil ne vem koliko steklenic...«

»Saj, letos pa gresta na zajce in lisice.«

»Ti, meni se zdi, da se naše dame rade norčujejo. Pa bodo že jutri videle.«

DRUGO jutro sta lovca vstala zgodaj. Opoldne pa sta se vrnila prepotena, lačna in praznih rok.

»Kaj bi s ptiči,« sta se branila, ko sta ženi nagajivo vzklikali nad obilnim plenom. Kaj drugega pa ni bilo na spregled. Pač pa sta ugotovila, kje so konji. Janez se je celo potrudil do peščenih gričev in priklikal

rjavca. Pametna žival se mu je približala in sedaj ga ima v senci privezanega pred hišo.

»Ampak ko bi videle, kako so bežali oni trije! Teh pa res več ne ujameš!«

Bilo je vroče in po kosilu so se odpravili spat. Mara pa si je oblekla kopalko in se sončila. Približala se ji je svakinja.

»Kaj ne spiš?« se je začudila.

»Nisem zaspana. Hotela sem te nekaj vprašati. Z Janezom se ne da o tem govoriti. Povej mi: če bi bil to tvoj svet, last tvoje družine, bi ga prodala?«

V glasu se ji je poznala tesnoba.

»Tvoje sestre so za prodajo, kajne?«

»Mlajši dve, Mabel ne toliko. Sedaj hočejo, da se še jaz, kot najstarejša, odločim.«

»To se pravi, če boš ti vztrajala, da ne prodate, bo ona tudi?«

Lola se je zamislila.

»Mislim, da. A Alonso je tako naveličan teh voženj in tako sit čakanja dobre žetve, ki je ne pričaka. Seveda, to vpliva tudi nanjo.«

»Poglej, draga moja. Ko bi me vprašala takrat, ko čakre še nisem poznala in sem le slišala, kako je vse zanemarjeno, bi takoj potegnila s tvojima sestrama. Sedaj pa ne morem več. Navezala sem se na ta konec zemlje in na to hišo in, če bi bilo moje, ne bi prodala.« Sedla je, si snela očala in s poudarkom ponovila: »Ne bi prodala, pa če bi morala garati v službi, da plačam davke. Morda bi prodala živino in ohranila gol svet, a tega ne bi prodala.«

Stisnila je Loli roko.

»Poglej Lolita, še veš, kako si mi pravila, zakaj je tvoj ded dal veleposestvu ime Rosario? Res, nekaj po babici, kateri je bilo tako ime. Ali tudi po vsem trpljenju, po vsem kot rožni venec dolgem trudu, da si je pridobil ta svet. Res je čakra le del, če hočeš, le manjši del te zemlje. Ali na Rosario si se ti rodila. Tukaj si se igrala. Gledala si, kako so čakro, saj veš, da takrat celo čakro, orali in sejali. Saj je po tem dobila svoje ime. Pravila si mi, da so imeli po šest konj vpreženih in po štirinajst hlapcev je oralo.«

Lola si je pokrila obraz z rokami.

»Res je. Tudi to je res, da je veleposestvo, dokler je živel ded, vedno bolj raslo. Babica potem že ni več znala, ne mogla voditi enako naprej. Dedov delež je razdelila med otroke, svoj del pa je oddala v najem. Pa otroci niso podedovali dedove podjetnosti in vztrajnosti. Nekateri so svoj del prodali, drugi oddali v najem. Le oče je ostal zemlji zvest. Preselil se je na čakro. In sedaj...«

»Ne vem, kako se boš odločila. Povrhu ne odločaš sama. Hotela si vedeti moje mnenje. Samo še nekaj naj ti povem: poglej, tujka sem po rodu. Moj dom, moj rojstni kraj ni niti malo podoben tvojemu. Vendar, kolikokrat se tukaj spomnim nanj! Ti si mi pravila, kako ste punčke v poletni vročini zlezle v avstralski tank. Mi doma pa smo brodili po potoku. Ve ste hodile ob ograji, da ste lahko skočile na drugo stran, če se je bližala čreda konj ali divje krave. Mi pa smo se skrivali po podstrešju, bosu in v strahu, če nas dobe na prepovedanem kraju...«

In še nekaj – ti veš, da je bil moj oče pisarniški človek. A, kako je ljubil zemljo! Kako je hodil po službi vsak dan na vrt in tam gojil vse mogoče rože. Pa to mu je bilo še premalo. Še njive je najel. Pa bila je peščena zemlja, glas ji je vzdrltel. »Tudi tam je bila peščena zemlja. Slišala sem, kako mu je mama, rahlo, tako, kot je samo ona znala, omenila, da se ne splača. In veš, kaj ji je odgovoril? Saj vem, ali pusti mi veselje. Imel je pač, kakor jaz temu pravim, kmečko dušo. Tudi sama jo imam.«

(Drugič sklep.)

ob balantičevem zbranem delu

dr. marko kremžar odgovarja dr. kvedru

Hurlingham, januarja 1978.

Spoštovani gospod urednik!

Prilagam Vam, kot uredniku Glasa, pismo s prošnjo za objavo.

Prepričan sem, da boste razumeli, zakaj se mi je zdelo potrebno, da sem tole napisal.

S prisrčnimi pozdravi

Marko Kremžar l.r.

V oktobrski številki „Glasa“ ste objavili izvleček iz pisma dr. Jožeta Kvedra dr. Tinetu Debeljaku ob Balantičevem Zbranem delu. V pismu omenja dr. Kveder svoj obisk pri meni in misli, katere mi je ob tisti priliki povedal o Balantiču.

Prav kakor sem tedaj razložil dr. Kvedru, moram pojasniti tudi sedaj, da se z nekaterimi njegovimi teorijami glede Balantiča ne strinjam – ker jih ne morem spraviti v sklad z dejstvi, katerih se spominjam.

Ni mi vseh javno cepljenje dlake, a se mi zdi, da sem po objavi dr. Kvedrovega pisma dolžan ta odgovor tako resnici, kakor rajnemu Francetu.

Najprej naj povem, da ne bom ponavljal stvari, ki sem jih o Balantiču napisal na prošnjo Pavleta Ranta za „Vestnik“ novembra 1963, pod naslovom: „France Balantič – kakor se ga spomnim.“ Tam je opisan moj odnos do tega bratovega prijatelja, ki sem ga imel rad, tudi ko se mi še sanjalo ni, da je „resničen“ pesnik.

Kadar slišim in berem dandanes mnenja o Balantiču ali o kateremkoli njegovih vrstnikov, ki so padli v vojni in revoluciji, se čudim, kako radi pozabljamo na resnično življenje in skušamo katalogirati pretekle dogodke, kakor da bi urejali herbarij. Pozabljamo, da se človek posebno v mladosti razvija, da globok človek neprestano raste in da je bila doba državljanske vojne ena najbolj dinamičnih v naši zgodovini.

Kako naj bi bilo tedaj merodajno mnenje ljudi, ki so poznali Franceta Balantiča – na primer pred vojsko, ko se je vozil iz Kamnika v Ljubljano – za razumevanje njegove duševnosti med revolucijo in še posebej – po Gonarsu?

Mislil namreč, da je bil čas, ki ga je prebil France v gonarskem taborišču, mejnik v njegovem življenju. Ne vem, kaj vse je tam doživel, a vrnil se je bolj zrel in preiščen.

Spominjam se, da sem o tem z dr. Kvedrom govoril, a je gospod radi mnogih obiskov na to verjetno pozabil.

Opisal sem bil že Balantičev obisk pri naši mami, ko se je vrnil iz Gonarsa. Za mene je bilo tedaj popolnoma jasno, da se je France vrnil z jasnim pogledom na svet, da so dvomi ostali zadaj. Čas odločitev torej ni potekel pod vplivom ljubljanskih prijateljev, marveč ko je bil ločen od njih, in ko je v koncentracijskem taborišču sam spoznal komunistično ozadje Osvobodilne Fronte.

Ko sem pisal o tem za Vestnik, sem ta del pogovora z mambo le na kratko omenil, ker se ne morem spomniti točnih Balantičevih besed, čeprav imam jasno pred očmi njihov smisel, in ker si nisem mislil, da bi utegnil kdorkoli kdaj dvomiti o Francetovem prepričanju. Ker pa očitno ni tako, naj prepisem iz svojih zapisov nekaj misli o omenjenem Balantičevem obisku:

„... rekel je, da gleda na svet drugače kakor prej. Rekel pa je tudi, da je v trpljenju mnogo premišljal in da je spoznal ljudi. Ne morem se spomniti točno njegovih besed, a dobro se spomnim, kako je govoril mami, da je spoznal, kdo so komunisti in kaj je Osvobodilna Fronta. Kaj je doživel v Gonarsu, kako je prišel do svojih spoznanj – ni povedal. Zdi se mi, da je bila prav ta izpoved, poleg prijaznosti glavni namen Balantičevega obiska.“

Ni bil edini, ki je v koncentracijskem taborišču doživljal podobna razočaranja. Upajmo, da se od preživelih oglasi kdo in dopolni s svojim pričevanjem ta del naše zgodovinske slike.

Preenostavno je trditi, da je bil France Balantič le nekaj list pod pritiskom zgodovinskega viharja; da se je gibal le pod vplivom okolja. France Balantič je bil oseba in osebnost. Bil je rahločuten, tih – a ne slabič! Ali si more predstavljati, kdor bere njegove pesmi, da bi jih mogel pisati človek brez značaja? Brez lastnih korenin? Brez lastnih – prepričan in ciljev?

Res je, moj brat France in France Balantič sta bila velika in odkrita prijatelja. Prijatelji vplivajo drug na drugega – vplivajo na medsebojno rast. Vendar Balantičev France ni bil človek, ki bi le sledil. Iskal je sam, se za čas oddaljil od prijatelja Franceta – pa se mu spet pridružil in z njim umrl. Prijateljstvo je bilo obojestransko in globoko. Živela sta ga – ne dva simbola – marveč fanta, študenta – mlada človeka sredi razklanega sveta. Tako sta živela, tako umrla. Spoštujmo in spominjajmo se ju takih, kakor sta bila.

Da ni Balantič povedal doma, da gre k domobrancem? Kdo pa je tedaj obehal na veliki zvon, kaj bo storil? Komunisti so že v pričetku revolucije uvedli likvidacijo celih družin. Ni bilo v navadi, da bi človek govoril o svojih odločitvah in s tem spravljal v nevarnost svojce. Balantič je bil dovolj realist, da je o svojih odločitvah molčal. Da je bil Balantič vse drugo, gotovo pa ne vojak, ne borec, ne ideolog, ne politik in da tudi ni šel k domobrancem povsem prostovoljno?

Te trditve pa resnično ne razumem iz ust nekoga, ki se mora revolucije še spominjati. Pred očmi imam prijatelje domobrance, od starcev pa do mladoletnih; bili so kmetje, delavci, študentje, očetje in sinovi – in ne najdem med njimi ne tipičnih vojakov, ne ideologov, ne politikov, toda vseeno so šli v boj proti komunistični OF kot borci – prostovoljno. In končno jih niso rešili – ne poklic, ne politika, ne rod – pred skupno usodo v množičnih grobovih.

Ne pozabimo, da nam je bila državljanska vojna vsiljena. V obrambo svojega prepričanja niso zagrabil na orožje „vojaki“, marveč idealisti. In Balantič je bil idealist. Danes tega ne more več razumeti, kdor ne razume idealov svoje lastne mladosti. Odločitev prijeti za puško sredi državljanske vojne, ni dozorela v večini mladih src iz veselja do vojaške ali politične karijere, temveč iz spoznanja, da je treba braniti svoje narodne in verske ideale.

Dokler Balantič ni jasno čutil, v čem je bistvo državljanske vojne – je stal ob strani in iskal odgovora v lastni notranjosti. Ko pa se je odločil, je hotel svojo odločitev tudi z dejanjem pokazati. Njegov odhod k domobrancem res ni bil „bojni pohod“, bil pa je brez dvoma manifestacija njegovega lastnega prepričanja in prezira do „opreznežev“, ki so mislili, da je mogoče živeti in rasti brez odločitev. Balantič, človek in pesnik, čuteč in globok – se je bil odločil. Zakaj mu hočemo jemati zaslugo in čast, do katere ima pravico vsakdo, ki da svoje življenje za svoje prepričanje? Če verjamemo v Prešernovo iskrenost, ko je zapisal „–manj strašna noč je v črne zemlje krili –, čemu naj ne bi verjeli Balantičevi iskrenosti, ko se je v skladu s temi besedami odločil – za ceno življenja?

Razumljivo je, da hočejo uslužbenci komunistične diktature doma, ko ne morejo več zanikati Balantičevega pesniškega genija, vzeti vrednost Balantiču – človeku. V tem so dosledni sami s seboj. S svojim govorjenjem in pisanjem delajo nasilstvo nad Resnico prav tako, kakor so pred desetletji opravljali nasilstvo nad življenjem. A da mi tega ne opazimo?

Le kako je mogoče presojudati pesnika, če pozabljamo na človeka in na dobo, ki ga je rodila!

France je bil fant, poln idej, nemira, hrepenenja, dobrote, rahločutne ljubezni! To je človek, ki se giblje v svetu, nerazumljivem sinovom materialistične družbe. In njegova doba je bila doba visokih idealov, globokih razklanosti in nepreklicnih odločitev. Če je Balantič ne bi čutil in doživljal, ali bi mogel pisati tako kot je? Če ne bi nenehno odkrival v sebi in v svetu novih globin – ali bi mogel biti tak pesnik? Ob iskanju lepote in resnice je rasel in trpel. Bil je velik pesnik, ki je živel in umrl sredi izredne dobe – zvest svojim spoznanjem.

božidar ted kramolc izpisi iz pisem

Iz pisem, ki jih piše redni ustvarjalni član Kulturne akcije akad. slikar BOŽIDAR TED KRAMOLC uredniku Glasa, objavljamo zaradi zanimivosti in tudi tehtnosti nekatere umetnikove uvide, zaznanja in spoznave, ki jim pridamo tudi odlomke doživetij iz umetnikovega stika z drugimi slovenskimi ustvarjalci.

o svojem pisanju

Mene zanimajo aktualni, novi, moderni prijemi in preteklost gledana zgolj skozi sodobna očala.

Skoro nihče ne opisuje v emigrantski beletristiki dekleta ali žensko, ljubezen pa stvari, kot v resnici so; predstavljajo jih, kot da so vse ženske svetnice. Šablonsko. Vsaka mati stoprocentna. Vsak kranjski fant sveti Janez!... Življenje je drugačno. Danes še posebno.

ob cankarjevi stoletnici

Zdaj ob obletnici Cankarjevega rojstva se mnogo bere pri vas, kot tudi doma v Sloveniji, kam da je Ivan spadal politično.

Pa mi je rekel tu prijatelj, ko smo ob pivu o podobnem govorili, po angleško: „Ni važno, če je ta ali oni pisatelj za življenje pil belo ali črno vino ali žganje. Tudi ni važno, če je imel eno ali sto ljubic. Če je hodil v cerkev... če je volil pri federalnih volitvah... pa koga volil! Tudi ni važno, če je hodil peš, gonil bicikel ali pa šofiral dirkalni avto kakšnega Ferrarija ali Porscheja. Tudi ni važno, če je jedel na dan dvakrat ali trikrat. Če je umrl spovedan ali ne. Če je zapustil denar ali dolgove. Važno je le, kaj je pisatelj za življenja napisal!“

spomin na obetajočega pisatelja ludveta potokarja

Svoj čas sva imela z zdaj pokojnim Ludvetom Potokarjem dolgovazne debate o tem, ali naj pisatelj zori v predalih (Potokarjeva filozofija), ali pa naj publicira in se v „zorenje“ izpostavi gobcem kritike in bralcev (moja teorija)...

Za umetnika ni dovolj, da si po delu obríše roke. Knjige so za branje, slike za gledanje, muzika v poslušanje. To je, po mojem, končen cilj umetnosti. „Zoreti v predalu“ je v naši dobi komunikacijskih satelitov preprosto nemogoče.

o umetnosti

Umetnost je izraz strasti. Brez strasti ni umetnikov! Tudi nežnost je varianta strasti. Strast je v glavnem ljubezen do življenja.

dogodljaj z mojstrom plečnikom

Velike umetniške osebnosti, kot Ivan Cankar, Meštrovič, Jože Plečnik so za učenca nevarne, ker se od njih nauči le stil. Vsi posnemalci ostanejo pri stilu.

Mojstra arhitekture Plečnika sem imel za vse življenje dovolj, ko mi je kot učencu črtal iz projekta tipične slovenske kmetije kopalnico, češ da se slovenski kmet nikoli ne koplje...

„Kako pa naj se koplje, če nima kopalnice...“ sem zavpil v sveti jezi.

Potem me je asistent strogo pokaral, ker sem se bil drznil ugovarjati gospodu mojstru.

Že takrat se mi je zdela ena sama kopalnica več vredna kot vsa quasi-neoklasicistična ornamentalna monumentalnost, ki so jo takrat gojili v tisti šoli.

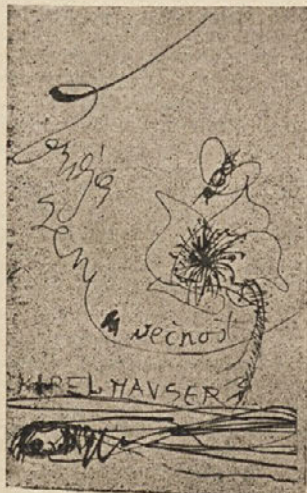
o „emigraciji“ umetnika

Sploh se mi zdi večina vzdihovanja in zavijanja oči po domovini hinavska pa bedasta! To je ponajveč, kar človek sliši po tukajšnjih spominskih prireditvah. Naši literati in kulturniki posebno bi morali hvaliti Boga, da so zunaj.

Cankar, Župančič, pa še kdo od naših velikih, so najmočnejša svoja dela zasnovali in celo napisali – v tujini. Hemmingway, Stein, Ezra Pound, Scott Fitzgerald in mnogi drugi so šli namenoma v Evropo in v prostovoljno „emigracijo“, ker jih je ZDA doma dušila!

V tujini moraš ponovno emigrirati.

Le ko se človek prostovoljno odmakne takoimenovani „skupnosti“ in se tako otrese šablon, pretiranih spominov, mistične romantike in še drugih iz 18. stoletja modnih nesmislov, polresnic in priduševanj, ki smo jih prinesli s seboj od doma, je mogoče, da se prvinske lastnosti spet pokažejo izpod romantične patine naše polpreteklosti.

102. PUBLIKACIJA SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

KAREL MAUSER

ZEMLJA SEM IN VEČNOST

IZBRANE PESMI

Ilustrirala BARA REMEC

Besedo o pesniku napisal Dr. TINE DEBELJAK

CENA :

V KARTON VEZANO 6 DOLARJEV, V PLATNO 8 DOLARJEV ALI PROTIVREDNOST

V tedniku Svobodna Slovenija je pod stalnim zaglavjem Med knjigami in revijami dr. Tine Debeljak predstavil in glosiral revije MEDDOBJE XVI, 1-2 zvezek. Njegov zapis predstavljamo bralcem v izvlečku:

Izšla sta zdaj dva sešitka (v enem zvezku) revije Meddobje za leto 1977. V obveznem kasteljanskem uvodu piše urednik Papež o razveseljivem dejstvu, da v tej številki sodelujejo poleg starejših pisateljev, ki jih ni bilo videti dalj časa v naši reviji, tudi najmlajši. Nato sledita dve pesmi Karla Mauserja, ki jih je svoj čas poslal v Meddobje (Poletni večer in Ko bom umrl). Sledi črtica Vinka Beličiča Tostran doline, ki je bila ob zadnjem Literarnem natečaju dr. Lenčka nagrajena s I. nagrado. Na 17 straneh opisuje nekako avtobiografsko dogodek iz srednje šole v Trstu, kjer daje dijakom pisati nalogo o svobodi. To mu daje povod za opisovanje raznih oblik svobode, tudi dijaških pa političnih, tesno na tržaške razmere prilagojeno, kar doseže višek v paraboli o Birnamskem gozdu.

Osrednja vrednota tega zvezka je razprava prof. dr. V. Brumna o Alešu Ušeničniku, ki nosi podnaslov: Poizkus podobe filozofa in njegove filozofije. 44 strani obsegajoča študija podaja dozda gotovo najboljšo oznako Ušeničnika kot „čistega filozofa“, ko razbere na podlagi Uvoda v filozofijo njegove filozofske bitne „korenine“, se sprašuje: „Ušeničnik: tomist ali ne, in koliko in kako?“ ter si odgovarja, da pripada k tomistični šoli kot neotomist, ki pa je od mojstra vzel vse, kar je klenega, podanašil vse, kar je bilo časovno pogojenega ter ga tako približal – modernemu človeku.

Tej razpravi sledi šest pesmi našega tokijskega pesnika V. Kosa s snovjo iz japonskega pejzaža in z občutjem brezdomca in krščanskega misijonarja. Predvsem zajame prva pesem (Sonce starega leta).

Tine Debeljak je v tem dvojnem zvezku Meddobja priobčil trideset strani obsegajočo razpravo o poljskem pesniku K. Wierzyńskem in njegovi zbirki športnih pesmi Olimpijski venec. Ta je izšla ravno pred pol stoletjem. Z njo je dosegel kot prvi slovanski pesnik na Olimpijadi v Amsterdamu l. 1928 prvo nagrado za poezijo. Bara Remec je leta 1945

za pripravljajočo se knjižno izdajo te zbirke pripravila deset linorezov izredne svežine in ekspresivnosti, izmed katerih so tu reproducirani – žal – samo trije. Previde je Debeljak pospremil z literarno razpravo o poljskem pesniku do razpada Poljske l. 1939 ter njegovi rasti v to zbirko, kakor tudi o njegovi poti v exil. V zdomstvu, kjer je pesnil še do l. 1969, do smrti, je postal eden glavnih predstavnikov poljskih pesnikov.

Tej razpravi sledi polnokrvna proza pesnika V. Kosa pod naslovom Tam, kjer se žarki zlomijo. Močno pripovedovanje iz zadnje vojne po morskimi bitki na Pacifiku med Amerikanci in Japonci. Prepričan sem, da bo tudi Kosova proza, kadar bo izšla v knjigi, deležna velikega uspeha. Po dolgem času se oglašča ameriška pesnica Milena Šoukal s ciklom pesmi, ki v svoji skrivnosti izdajajo velik pesniški izraz, dasi jih snovno ne bi mogel analizirati. Sicer pa vemo, da je jasnost smrti poezije. – Kot zadnja – tretja proza v tem zvezku – je črtica Jožeta Krivca Pozdravljen, dober človek! V njej prikazuje Krivec na 20 straneh – pot zdravnika dr. Janeža, ne sicer na temelju realnosti zgodovinske, temveč iz domišljiskega snovanja pisatelja, ki po svoje postavlja motive in išče podobo velikega altruista. – Po dolgem času nastopa znani psevdonim „Budnik“ spet s svojim pravim imenom Vinko Žitnik. Za 75-letnico mu je urednik tiskal nekaj njegovih novih eklog pod naslovom Čar slovenskega podeželja (šest pesmi). Gotovo je vrednota teh kmečkih podob v realističnem slikanju lepote kmečkega življenja, ki je s polnimi barvami podano, če ne bi v koncu izzvenele v didaktično „moralejo“, ki mu redno pokvarja močne podobe.

Med Pogledi je Bukvičev portret nemškega pisatelja Karla Heinza-Jakobsa: Das goldene Land, ki je zanimiv po tem, kako se v državi z obveznim socializmom spretno more izogniti predpisanimu angažiranemu slogu in miselnosti.

V Kroniki pa Tine Debeljak piše o uspehih obeh pripovednih natečajev dr. I. Lenčka.

Umetniške priloge prikazujejo dela kanadskega slikarja B. Kramolca.

OB 90-LETNICI AMERIŠKEGA KULTURNEGA DELAVCA DR. FRANKA KERNA

Devetdesetletnico rojstva je praznoval eden najbolj znanih severnoameriških slovenskih kulturnih delavcev, zdravnik dr. F. Kern. Rodil se je v škofjeloških hribih – kot dr. L. Sušnik, njegov sosed, in ravnatelj I. Dolenc, njegov mali bratranec, kot F. Jauh „Ovničkov“. Po začetnih razredih gimnazije v Kranju – sošolec dr. Steleta, dr. A. Snoja... – je odšel v ljubljansko Alojzijevišče in ga zapustil v peti šoli l. 1903, ko je odšel z drugimi 11 tovariši v Ameriko, da se izobrazijo v St. Paulskem semenišču za duhovnika. Pa je izstopil iz semenišča in se poizkusil v raznih poklicih, da je končno postal časnikar (pri clevelandski Ameriki). Tudi je bil ustanovitelj novega lista Nova domovina, iz katere se je razvila poznejša Ameriška domovina (tej je bil dolga leta lastnik in urednik Jaka Debevec, brat msgr. dr. J. Debeveca). Vmes je študiral medicino, tedaj je ime Jauh zaradi težke izgovorjave v angleščini spremenil v Kern. Postal je zdravnik. Poročil se je s Slovenko Agnes Vertin, katere mati je bila sestrična škofa Vertina (tega je posvetil v duhovnika škof Baraga in je bil pozneje njegov naslednik). Tako je bil Kern v najtesnejših stikih z najstarejšimi ameriški slovenski pionirji. Kot zdravnik slovenskih organizacij je postal eden najvidnejših slovenskih ljudi. Bil je

prvi predsednik Slovenskega narodnega doma, ustanovitelj Čitalnice, pa tudi Posojilnice. Bil je član Narodnega veča v Washingtonu kot zastopnik Slovenske narodne zveze, ki je podpirala Jugoslovanski odbor (Trumbičev). Pozneje se je pridružil socialistom in je bil prvi slovenski kandidat za občinskega svetnika v Clevelandu. Pozneje so sledili drugi, med njimi Lausche, njegov prijatelj, za katerega se je Kern mnogo prizadeval, da postane senator. Kot pisatelj je napisal Slovensko slovnico, Slovensko angleški slovar, Angleško berilo za Slovence... pa Spomine na prihod v Ameriko pred 30-timi leti (1931). Vedno se je zanimal za slovensko knjigo in umetnost. Dal se je portretirati Jakcu, ko je bil v USA, in mu omogočil potovanje po širni Ameriki. Portret mu je izklesal F. Gorše. Obe deli je poklonil škofjelskemu muzeju. Dr. Kern velja za velikega mecena slovenskih kulturnih prizadevanj brez ozira na politične opredelitve. Tako ga tudi Slovenska kulturna akcija šteje med svoje dobrotnike ob Dolenčevi knjigi Moja rast, kakor tudi ob Mauserjevi trilogiji. Kot kulturnemu delavcu, ki je bil od predstavnikov vseh slovenskih domov l. 1966 izvoljen za „slovenskega moža 1966“, kot pisatelju in mecenu mu ob devetdesetletnici čestita tudi SKA.

CORREO ARGENTINO CORR. CENTRAL Y SUC 7	TARIFA REDUCIDA CONCESION 6228
	R. P. I. 1328339

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Izide šestkrat na leto v dvojnih številkah. Urejuje ga José Petric, Zapiola 1723, I.D., 1426 Buenos Aires, Argentina. Tisk Editorial Baraga del Centro Misional Baraga, Colón 2544, 1826 Remedios de Escalada, Pcia. Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na: Alojzij Rezelj, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina - Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Valentín Debeljak), Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina. - Za podpisane članke odgovarja podpisnik.